

Περί Εξαρχείων ο λόγος

Νίκος Κατσιαούνης

Τελικά ποιος φταίει για την κατάσταση σήμερα στα Εξάρχεια;

Μήπως φταίνε οι ατάλαντοι δημοσιογραφίσκοι φυλλάδων και σοβαροφανών εφημερίδων που λιβελογραφούν ανοήτως εναντίον των Εξαρχείων; Μήπως φταίνε οι φαντασμένοι συγγραφείς της λογοτεχνικής μπουρδολογίας που από τους λόφους του Κολωνακίου βλέπουν, ως άλλοι λεγεωνάριοι του '44, να τους απειλεί η οργή των άξεστων επαναστατών; Μήπως φταίνε οι επηρμένοι φορείς της εξουσίας που δεν μπορούν να απολαύσουν το μυρωδικό τους τσάϊ και το ταρτάρ σολομού με μους μελιτζάνας στα Εξάρχεια, προσπαθώντας να μην ξεχάσουν ότι υπήρξαν κάποτε οργισμένα νιάτα απέναντι στην κρατική καταπίεση και κατά βάθος λαϊκά παιδιά προλεταριακής ιδιοσυγκρασίας που η άτιμη η ζωή τούς έριξε σε υπουργικούς θώκους; Μήπως φταίνε οι επαναστάτες του πετροπολέμου κάθε Παρασκευή και Σάββατο βράδυ, εκεί που η επανάσταση εξαντλείται στις πέτρες, στους καμένους κάδους και στις μύρες μέσα στην πλατεία και στα πεζοδρομημένα στενά της αντιεμπορευματοποιημένης (εκτός από μύρα Άμστελ, τσιγάρα Μάλμπορο, και τα τζιν Λιβάις φυσικά) και εναλλακτικά βαπτιζόμενης νυχτερινής ζωής;

Μήπως φταίει η απολιτικοποίηση και η ανωριμότητα των κινηματικών φορέων και ατόμων που στο όνομα της διαρκούς εξέγερσης εναντίων όλων (το μόνο που αφήνουν είναι η σιγουριά για τον εαυτό τους) κάνουν τα στραβά μάτια, θέλοντας να έχουν και οι ίδιοι τις δικές τους στρατιές των, κατά Λένιν, χρήσιμων ηλιθίων για την έφοδο στα ανάκτορα τη μεγάλη νύχτα, αλλά και την εξυπηρέτηση των ιδιοτελών τους βλέψεων που την καλύπτουν με επαναστατική φρασεολογία. Μήπως φταίνε τα καλέσματα των ιδεαλιστών μηδενιστών που νομίζουν ότι ο κόσμος είναι ένα κόμικ με καλούς και κακούς και οι ίδιοι οι σούπερ ήρωες που θα τον σώσουν και θα επιβάλουν δια της βίας την ελευθερία (!); Μήπως φταίνε τα καλέσματα για το μπογιάτισμα, σε χρώμα της

αρεσκειάς μας, του Δεκέμβρη, που από μήνας μιας εξέγερσης κατήντησε η μίζερη πεζοπορία των πολιτικών γκρουπούσκουλων;

Η ζωή εν μύθοις επενεργεί στην ανθρώπινη ιδιοσυγκρασία δίνοντας νόημα και ένα μαντήλι για τα δάκρυα των παροντικών και μελλοντικών ματαιώσεων και ονειρώξεων, ατομικών και συλλογικών. Τα Εξάρχεια, τουλάχιστον από τη μεταπολίτευση και πέρα, ήταν πάντα ένας χώρος που είτε έβραζε από ζωή είτε έβραζε στο ζουμί του. Επαναστάτες, ποιητές, διανοούμενοι, καλλιτέχνες, φρικιά, νεοχίπηδες, πάνκηδες, ροκάδες, μεταλάδες, τρανσάδες, πρεζάκια, λογοτέχνες, τρομοκράτες, εκδότες, σκηνοθέτες, λαϊκοί, σκυλάδες, όλοι έχουν μια ιστορία να διηγηθούν για τα Εξάρχεια στην παρέα τους και πριν πέσουν το βράδυ για ύπνο.

Ένας από τους διανοούμενους, τουλάχιστον αυτούς που ήξεραν τι έγραφαν, σημείωσε κάπου στα τέλη του 1980 ότι «η πλατεία Εξαρχείων έγινε η προέκταση της πλατείας Κολωνακίου». Τι να εννοούσε άραγε; Γιατί αυτή η ταύτιση ειδικά για μια περίοδο των Εξαρχείων που καλύπτεται από την πραγματικότητα του μύθου της δημιουργικής αναζήτησης, του δημιουργικού αναστοχασμού και του ανατρεπτικού πράττειν, που κατέληξε στην καταναλωτική μανία τόσο των εμπορευμάτων όσο και των σημασιών που συγκροτούσαν άτομα και κοινωνία, πλατεία και πλατειακούς.

Τα Εξάρχεια έχουν γίνει το άλλοθι της εξουσίας για την επιβολή της ασφάλειας και για την αναζήτηση του εσωτερικού εχθρού, το άλλοθι των νοικοκυραίων για να έχουν να βρίζουν επειδή η νιότη τους έταξε πως θα γινόταν άλλοι, και το άλλοθι των επαναστατημένων για κοινωνική απεύθυνση και μητρική φωλιά. Για την εξουσία είναι το γαλατικό χωριό που πρέπει να εξαφανιστεί ενώ για τους «μύστες» της εξεγερσιακής μανιοκατάθλιψης ο χώρος που οι ίδιοι και άλλος κανείς δεν πρέπει να έχει τον λόγο μιας και «το δίκιο το έχουν οι εξεγερμένοι κι όχι οι ρουφιάνοι και οι προσκυνημένοι». Μόνο που μπορεί να προσκυνάμε εύκολα τα ομοιώματα και τις φαντασιώσεις μπροστά από τον καθρέφτη μας. Ειδικά όταν φεύγουμε από την καταπίεση της οικογενειακής θαλπωρής ή άμα τη επιστροφή από τη μισθωτή εργασία, όπου εκεί

θα πρέπει να είμαστε τύπος και υπογραμμός.

Τι θα γίνει τελικά με τα Εξάρχεια; Πολλοί αναρωτιούνται τις τελευταίες ημέρες, είτε για λόγους αγωνίας είτε για λόγους διατεταγμένης υπηρεσίας. Μόνο που αυτή η συζήτηση κρατάει καλά εδώ και 40 χρόνια και τα ερωτήματα παραμένουν στη ρητορική τους διάσταση. Αυτό που προς το παρόν μπορεί να γίνει είναι τα Εξάρχεια να εξακολουθήσουν να αποτελούν το μητροπολιτικό χωνευτήρι των κάθε λογής επιλογών (εξουσιαστικών και μη) και η κολυμπήθρα του Σιλωάμ της δημιουργικότητας και της βλακείας. Εξάλλου, ποιος να αναρωτηθεί και να πράξει σοβαρά σε μια περίοδο που η κρίση έχει απογυμνώσει τα πάντα φτάνοντας έως και τα βάθη της ύπαρξης;

Ας το παίξουμε και εμείς κουλτουριάρηδες ποιητές της πλατείας Εξαρχείων και ας κλείσουμε το κείμενο δαύτο, όχι με μια πρόταση (εξάλλου οι συνταγογράφοι της κοινωνικής εξέγερσης μάς έχουν πνίξει το τελευταίο διάστημα) αλλά με ένα ποίημα:

*Ο πόλεμος δεν μου πήρε τίποτα
Έχασα τη ζωή μου εν ειρήνη
Αλλάζοντας καταφύγια
Έμαθα τον αποχαιρετισμό σ' όλες τις γλώσσες*

Ξέρω

*Τη λευτεριά δεν την κερδίζεις φεύγοντας
Ούτε γυρίζοντας τον διακόπτη σβήνοντας το μυαλό
Τα δάση που κρυβόμαστε αύριο θα πιάσουνε φωτιά
Και μεις θα βγούμε κλαίγοντας έξω από τούτες τις σελίδες
Όσοι θα ζήσουν θα ζήσουν έξω από τις σπηλιές*

Υ.Γ.: Το ποίημα είναι του Γεράσιμου Λυκιαρδόπουλου

«Killing Noe Murder» Η μάχαιρα του Αώδ ή Περί υπεράσπισης της τυραννοκτονίας

Ανδρέας Κοφινάκης

«καὶ ἐξανεστη ἀπὸ τοῦ θρόνου Ἐγλῶμ ἐγγὺς αὐτοῦ καὶ ἐγένετο ἅμα τῷ ἀναστῆναι αὐτὸν καὶ ἐξέτεινεν Ἀώδ τὴν χειρὰ τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ καὶ ἔλαβε τὴν μάχαιραν ἐπάνωθεν τοῦ μηροῦ αὐτοῦ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἐνέπηξεν αὐτὴν ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ»

(Κριταί, Κεφ. 3,21)

Ο Εδουάρδος Σέξμπυ υπήρξε ένας από τους ριζοσπάστες «Άγιους» του Όλιβερ Κρόμγουελ. Δηλαδή τους άνδρες εκείνους, καλβινιστές στο δόγμα, που αποτέλεσαν την κινητήρια δύναμη του Αγγλικού Εμφυλίου Πολέμου (1642-1651) εκφράζοντας ριζοσπαστικά πολιτικά αιτήματα διακυβέρνησης. Σύντομα ο διχασμός του Νέου Πρότυπου Στρατού μετά και τη δημόσια αντιπαράθεση στο αββαείο του Πάτνευ το 1647 και τη στροφή του Κρόμγουελ σε πιο συντηρητικές θέσεις, οδήγησε έναν αριθμό ριζοσπαστών πρώην «Αγίων» στην αντιπολίτευση και προοδευτικά στην παρανομία.

Ο Σέξμπυ, εξέχουσα φιγούρα των Αγκιτατόρων και φίλα προσκείμενος στους Ισοπεδωτές του Λονδίνου, υπήρξε ένας από τους λίγους Άγγλους καλβινιστές που είχε μεταφέρει κατά το παρελθόν την πολιτική του δράση στην ηπειρωτική ευρώπη και συγκεκριμένα στη Γαλλία. Απαντώντας στο διεθνιστικό κάλεσμα της επανάστασης συμμετείχε ενεργά στις ουγενοτικές γαλλικές κοινότητες, μεταφράζοντας παράλληλα στη γαλλική γλώσσα ορισμένα από τα θεμελιώδη αγγλικά δημοκρατικά μανιφέστα, όπως το «Third Agreement of the People». Τον Αύγουστο του 1653 μετά από την ουγενοτική ήττα επέστρεψε στην Αγγλία και επιχείρησε αποτυχώς να πείσει τον Κρόμγουελ ν' αποστείλει στρατιωτική

βοήθεια στους Ουγενότους της Λα Ροσέλ. Μετά την ανακήρυξη του τελευταίου σε Λόρδο Προστάτη της Κοινοπολιτείας το Δεκέμβριο του 1653 στράφηκε ανοιχτά εναντίον του, συμμετέχοντας σε μια σειρά από αποτυχημένες συνωμοτικές ενέργειες που στόχευαν στην ανατροπή ή ακόμα και τη δολοφονία του. Για τη δράση του αυτή επικηρύχθηκε, αλλά κατόρθωσε να διαφύγει στην ηπειρωτική Ευρώπη απ' όπου επιχείρησε να συνενώσει ετερόκλητους αντιπάλους του Κρόμγουελ φλερτάροντας ακόμα και με τη συντηρητική προοπτική της παλινόρθωσης του Καρόλου Β΄ σε μία νέα συνταγματικά εκλεγμένη μοναρχία.

Το 1655 συμμετείχε στη σύνθεση του περιβόητου «The Humble Petition of Several Colonels of the Army» στο οποίο εξαγγελλόταν η επιτακτική ανάγκη για τη στρατιωτική ανατροπή του «τυράννου» Κρόμγουελ, ώστε να αποκατασταθούν τα ελεύθερα κοινοβουλευτικά και φυσικά δικαιώματα των Άγγλων πολιτών. Η σύλληψη και η θανατική καταδίκη του συνωμότη συντρόφου του Μάϊλς Σίντερκομπ, έπειτα από τη νέα αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας του Κρόμγουελ στις αρχές του 1657, οδήγησαν τον Σέξμπυ στη συγγραφή του περίφημου πολιτικού μανιφέστου «Killing Noe Murder». Τυπώθηκε στις Κάτω Χώρες και διανεμήθηκε παράνομα στο Λονδίνο πιθανότατα τον Μάιο του 1657, προκαλώντας τέτοια αίσθηση ώστε να χαρακτηριστεί ως το *πιο επικίνδυνο φυλλάδιο που είχε τυπωθεί τις μέρες εκείνες*.

Η εισαγωγή του μανιφέστου παίρνει τη μορφή διπλής επιστολής. Στην πρώτη, που κυκλοφόρησε και αυτοτελής, ο Σέξμπυ απευθύνεται στον Κρόμγουελ με έντονα ειρωνική διάθεση. Ανακοινώνει στην *«αυτού μεγαλειότητα Κρόμγουελ»*, πως ο στόχος του φυλλαδίου δεν είναι άλλος από την επίσπευση της διαδικασίας που θα οδηγήσει στη δολοφονία του, έτσι ώστε με το θάνατο του να εκπληρώσει όλα εκείνα που αθέτησε στη ζωή: *«μόνο τότε θα γίνεις πραγματικός μεταρρυθμιστής...η θρησκεία θ' αποκατασταθεί, η ελευθερία θα εδραιωθεί και τα κοινοβούλια θ' αποκτήσουν τα προνόμια για τα οποία έχουν πολεμήσει...»*.

Η δεύτερη επιστολή απευθύνεται στους αξιωματικούς και τους στρατιώτες του Νέου Πρότυπου Στρατού, σε εκείνους τους παλιούς

του συντρόφους που μαζί είχαν ανατρέψει τη βασιλεία. Το ύφος γίνεται πιο επιθετικό με στόχο την αφύπνιση τους, κατηγορώντας τους για αδράνεια και παρέκκλιση από τον σκοπό για τον οποίον δημιουργήθηκαν και στον οποίο ορκίστηκαν πίστη: **«Γιατί εσείς που ήσασταν οι πρωτεργάτες της ελευθερίας μας και γι' αυτό δημιουργηθήκατε, μήπως δεν είστε τώρα τα όργανα της σκλαβιάς μας; ...σκεφτείτε τι ορκιστήκατε και τι πράττετε...όχι οι προστάτες της {ελευθερίας} αλλά οι δυνάστες της! Όχι οι στρατιώτες της, αλλά τα όργανα ενός τυράννου!...τούτο πράττετε και τούτο είστε...»**. Ολοκληρώνοντας τούς προειδοποιεί, πως παραβλέποντας τα λόγια του θα αποκαλύψουν τη δειλία και την αχρειότητα τους. Η υπογραφή του στο τέλος της δεύτερης επιστολής αποτελεί μία σαφή πρόκληση -πρόσκληση σε δράση: **«κάποιος που βρισκόταν κάποτε ανάμεσα σας και θα είναι και πάλι, εφόσον τολμήσετε να είστε όπως πριν»**.

Το κυρίως σώμα του κειμένου χωρίζεται σε τρία μέρη. Πιστός στην παράδοση του σχολαστικισμού ο Σέξμπυ θέτει ευθύς εξαρχής τα τρία ερωτήματα στα οποία θα κληθεί στη συνέχεια ν' απαντήσει, εξετάζοντας παράλληλα τις όποιες αντιλογίες. Κατ' αρχάς διερωτάται κατά πόσο ο Κρόμγουελ είχε μετατραπεί σε τύραννο και δυνάστη του Αγγλικού λαού με τη μονομερή ανακήρυξη του σε Λόρδο Προστάτη και τη συγκέντρωση στα χέρια του εκτεταμένων εξουσιών. Στη συνέχεια και εφ' όσον δοθεί καταφατική απάντηση στο πρώτο ερώτημα, θα αναρωτηθεί εάν νομιμοποιείται η ενεργητική αντίσταση και η τυραννοκτονία. Τέλος θα αναζητήσει σε τι βαθμό θα ωφελούσε μία τέτοια πράξη την Κοινοπολιτεία και τον αγγλικό λαό.

Θέτοντας τα τρία αυτά ερωτήματα ο Σέξμπυ γίνεται μέρος της μεγάλης λουθηρανικής και καλβινιστικής παράδοσης του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα, που διαπραγματεύθηκε τα όρια του πολιτικού καθήκοντος. Τόσο ο Λούθηρος όσο και ο Καλβίνος έμειναν σχεδόν σε όλη τους τη ζωή αγκιστρωμένοι στο παυλιανό δόγμα της μη αντίστασης, αντανακλώντας τη θεολογική τους αντίληψη που αναγνώριζε την πολιτική τάξη ως έκφραση της θείας πρόνοιας. Η καλβινιστική, όμως, παράδοση ριζοσπαστικοποιώντας σε μεγάλο

βαθμό τη σκέψη του Καλβίνου και αξιοποιώντας την όψιμη θέση του περί νόμιμης αντίστασης σε τυραννικά διατάγματα, κατασκεύασε προοδευτικά μία ανατρεπτική θεωρία της επανάστασης που θεμελιωνόταν στη νόμιμη πολιτική βία. Φορέας και εκφραστής ακριβώς αυτής της παράδοσης είναι το «Killing Noe Murder» του Σέξμπυ. Τη δική της ξεχωριστή σημασία για την ιστορία της επαναστατικής αλληλεγγύης αποκτά η παραδοχή του συγγραφέα, πως αφορμή για τη συγγραφή του μανιφέστου υπήρξε η επιθυμία του διατρέψης των γενναίων και δίκαιων πράξεων αντίστασης του φυλακισμένου Σίντερκομπ.

Στο πρώτο ερώτημα ο Σέξμπυ θα επιχειρήσει να αποδείξει πως ο Κρόμγουελ ανταποκρινόταν και στα δύο είδη τυράννων, όπως ορίζονταν από τη νομική επιστήμη του 17^{ου} αιώνα. Επρόκειτο εν ολίγοις τόσο για *τύραννο εκ σφετερισμού* (*tyrannus sine titulo*), έχοντας αποκτήσει την εξουσία με τη βία και την απάτη, όσο και για *τύραννο στην πράξη* (*tyrannus exercitio*), καθώς ασκούσε καταχρηστικά την εξουσία που του είχε παραχωρηθεί. Υπερασπίζεται μία ισχυρή θεωρία της λαϊκής κυριαρχίας και συναίνεσης, αναγνωρίζοντας ως πηγή της νόμιμης πολιτικής εξουσίας το κοινωνικό συμβόλαιο. Ακόμα δε και στην περίπτωση που η εξουσία εκπορευόταν με θεϊκή εντολή όφειλε, σύμφωνα με τον Σέξμπυ, να λάβει την έγκριση της ανθρώπινης κοινωνίας. Σε αντίθεση μάλιστα με τη θεμελιώδη προτεσταντική αρχή της θείας πρόνοιας, ο Σέξμπυ ακολουθώντας το ριζοσπαστισμό του Σκώτου ουμανιστή Τζορτζ Μπιουκάναν υποστήριξε emphaticά, πως όταν ο λαός συναινεί και συνάπτει συμβόλαιο για να επιβάλει στον εαυτό του έναν ηγέτη δεν συνεπάγεται την ταυτόχρονη εκχώρηση της αρχικής του κυριαρχίας, αλλά απλά μία πράξη εξουσιοδότησης.

Επομένως, καταλήγει ο Σέξμπυ, κάθε πολιτική εξουσία πηγάζει από το λαό και εκχωρείται προς όφελος του. Επικαλείται έτσι το θετικό δίκαιο και την ιδέα του συμβολαίου για να αποδείξει τον αναπαλλοτρίωτο χαρακτήρα του πρωταρχικού πολιτεύματος. Οποιοσδήποτε, λοιπόν, κατέχει την εξουσία με διαφορετικό τρόπο και τέτοιος είναι ο Κρόμγουελ, πρέπει να θεωρείται παραβάτης και

τύραννος. Στο σημείο αυτό είναι εμφανής η επίδραση που είχαν στη σκέψη του Σέξμπυ τα γαλλικά μοναρχομαχικά κείμενα του β' μισού του 16^{ου} αιώνα, επιστεγάσματα της επαναστατικής πολιτικής σκέψης των Γάλλων συγενότων. Μέσα σε αυτά ο Σέξμπυ ανακάλυψε τα ριζοσπαστικά καλβινιστικά επιχειρήματα υπέρ της ενεργητικής πολιτικής αντίστασης και της χρήσης του ιστορικού βάθους ως πολιτικού επιχειρήματος. Δεν είναι τυχαίο πως σε ολόκληρο το «Killing Noe Murder» χρησιμοποιεί παραδείγματα από την αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη για να ενισχύσει τις θέσεις του. Ο Σέξμπυ συμπεραίνει, πως από τη στιγμή που ο Κρόμγουελ δεν εκλέχθηκε στο αξίωμα του Λόρδου Προστάτη παρά αυτοανακηρύχθηκε, δικαιούται να χαρακτηριστεί ως *τύραννος εκ σφετερισμού*. Στη συνέχεια του φυλλαδίου ανακαλώντας την αναγεννησιακή του παιδεία και βασισμένος στα έργα του Αριστοτέλη, του Πλάτωνα, του Τάκιτου αλλά και του Μακιαβέλλι, ο Σέξμπυ θα παρουσιάσει τα δεκατέσσερα εξωτερικά γνωρίσματα ενός *τυράννου στην πράξη*. Επιγραμματικά τα πιο επίκαιρα από αυτά είναι η χρήση παρακυβερνητικών δομών, η φτωχοποίηση του λαού και η χειραγώγηση του, οι διαρκείς πολεμικές συγκρούσεις για τον αποπροσανατολισμό του *ρορολο* και η χρήση της απάτης στην πολιτική ζωή. Για τον συγγραφέα, λοιπόν, δεν υπάρχει αμφιβολία πως ο Κρόμγουελ δικαιούται να ονομάζεται και *τύραννος στην πράξη*.

Αφού απέδειξε ότι ο Κρόμγουελ πληροί τα χαρακτηριστικά και των δύο μορφών τυράννου, απαντώντας έτσι καταφατικά στην πρώτη

ερώτηση του μανιφέστου, περνάει στη δεύτερη ερώτηση που άπτεται της νομιμότητας της τυραννοκτονίας. Είναι σε αυτό το κομμάτι του κειμένου που πραγματικά ξεδιπλώνεται ο πολιτικός ριζοσπαστισμός του Σέξμπυ. Κεντρικό ρόλο κατέχει το φυσικό δίκαιο και τα δικαιώματα που πηγάζουν από αυτό, έτσι ώστε να θεμελιωθεί η άμεση επαναστατική αμφισβήτηση της τυραννίας. Κατ' αρχάς ο Σέξμπυ αναγνωρίζει ως φυσική ανθρώπινη κατάσταση των πρώτων κοινωνιών εκείνη της ελευθερίας. Επομένως, ο τύραννος και η τυραννία δεν μπορεί παρά ν' αποτελούν παρά φύσει ασθένειες, παθογένειες της κοινοπολιτείας που την καταστρέφουν: «γιατί δεν υπάρχουν πλέον βασιλιάς και λαός, ή κοινοβούλιο και λαός, αλλά αυτά τα ονόματα μεταλλάσσονται (ή τουλάχιστον η φύση τους) σε αφέντες και υπηρέτες, αφέντες και σκλάβους». Άρα, ως εχθρός ολόκληρης της κοινωνίας ο τύραννος δεν δικαιούται να προστατεύεται από τους νόμους της, αλλά αντίθετα οφείλει να διώκεται από κάθε μέλος της κοινωνίας ατομικά και από ολόκληρο το λαό συνολικά.

Μέχρι το β' μισό του 16^{ου} αιώνα η ενεργητική πολιτική δράση και η νομιμότητα της αντίστασης βασίζονταν είτε στη συνταγματίστικη έμπνευση και προέλευσης λουθηρανική θεωρία των κατώτερων αξιωματούχων, που όμως δεν αναγνώριζε το ατομικό δικαίωμα ενεργητικής αντίστασης, είτε στην καλβινιστική θεωρία των εφορευτικών αρχών, που περιόριζε το υποκείμενο σε έναν εξίσου παθητικό ρόλο όσον αφορούσε την πολιτική αντίσταση, είτε τέλος στο ιδιωτικό δίκαιο που αναγνώριζε την ατομική αντίσταση στην περίπτωση αυτοάμυνας, λόγω όμως των αναρχικών και ατομικιστικών συνεπαγωγών της ουδέποτε ευνοήθηκε από τους προτεσταντικούς κύκλους. Οι Γάλλοι ουγενότοι μοναρχομάχοι είναι εκείνοι που πρώτοι στην πρώιμη νεότερη περίοδο αναζήτησαν στο φυσικό δίκαιο τα όρια της πολιτικής πρωτοβουλίας του ατόμου. Αντηχώντας τα μοναρχομαχικά κείμενα ο Σέξμπυ αρνείται τη θεμελιώδη προτεσταντική αντίληψη πως ο θεός είχε τοποθετήσει τον άνθρωπο σε μία κατάσταση πολιτικής υποταγής ως θεραπεία για τις αμαρτίες του. Αντίθετα και ως άξιος συνεχιστής της μοναρχομαχικής παράδοσης, υποστηρίζει πως η αρχική και θεμελιώδης κατάσταση του ανθρώπου δεν μπορεί να

είναι άλλη παρά εκείνη της φυσικής ελευθερίας.

Την ίδια στιγμή εμπνευσμένος από τους ριζοσπάστες Άγγλους καλβινιστές, όπως ο Τζων Νοξ, ο Κρίστοφερ Γκούντμαν και ο Τζων Πόνετ απελευθερώνεται από το θεοκρατικό πλαίσιο σκέψης της αυγουστίνειας αντίληψης που μεταχειριζόταν τις πολιτικές εξουσίες ως εντεταλμένες από το θεό και ακριβώς όπως και εκείνοι, βασισμένος στην ιδέα του συμβολαίου και της ελεύθερης συναίνεσης ολόκληρου του λαού για τη συγκρότηση κάθε νόμιμης εξουσίας, νομιμοποιεί πλήρως τις πράξεις πολιτικής βίας από το σύνολο του πολιτικού σώματος, στις περιπτώσεις εκείνες που οι *θεσπισμένοι* -και όχι *τεταγμένοι*– αξιωματούχοι αδυνατούν να εκπληρώσουν τα καθήκοντα του αξιώματος τους παρανομώντας εις βάρος του λαού.

Συνδυάζοντας επομένως τις ποικίλες παραδόσεις πολιτικής ενεργητικής αντίστασης της καλβινιστικής παράδοσης ο Σέξμπυ επιχειρεί να μετασχηματίσει το δικαίωμα της νόμιμης πολιτικής βίας σε δικαίωμα στην τυραννοκτονία από κάθε άτομο: *η μάχαιρα του Αώδ είναι η μοναδική θεραπεία για την τυραννία*. Όπως ακριβώς ο Αώδ κλήθηκε να δολοφονήσει τον τύραννο Εγλώμ και να απελευθερώσει την ιουδαϊκή κοινότητα, έτσι κάθε πολίτης αλλά και το σύνολο του λαού, εφόσον χρειαστεί, νομιμοποιείται να γίνει κριτής του τυράννου για την υπεράσπιση της κοινοπολιτείας. Ερμηνεύοντας σωστά τον Ολλανδό νομομαθή Ούγκο Γκρότιους καταλήγει στο συμπέρασμα πως εκείνος που κατέχει την εξουσία με τη βία βρίσκεται σε μία κατάσταση πολέμου με κάθε άνθρωπο. Η σκέψη του Σέξμπυ όμως διέθετε και Καθολικούς προδρόμους, όπως για παράδειγμα τον Ιησουίτη Μαριάνα που αναγνώριζε το έσχατο δικαίωμα της τυραννοκτονίας σε οποιονδήποτε επιθυμούσε να βοηθήσει την κοινοπολιτεία. Ενώ, όμως, η βιβλική ιστορία του Αώδ τονίζει το μηχανιστικό θρησκευτικό καθήκον του τυραννοκτόνου, ο Σέξμπυ επιχειρεί να την απαλλάξει από το θρησκευτικό της πλαίσιο αναφοράς, έτσι ώστε να αναδείξει το πολιτικό δικαίωμα καθενός πολίτη ν' αντισταθεί ενεργά στον ηγέτη που δεν επιδιώκει με κάθε δημόσια πράξη του την ευημερία του λαού. Διασχίζει έτσι την απόσταση

που χωρίζει μία θεοκρατική θεωρία της αντίστασης από μία γνήσια πολιτική θεωρία της επανάστασης, βασισμένης σε μία εκκοσμικευμένη αντίληψη της λαϊκής κυριαρχίας και των πολιτικών δικαιωμάτων και συνάμα απελευθερωμένης από τα θρησκευτικά καθήκοντα. Ακριβώς όπως στον Τζωρτζ Μπιουκάναν ή στον Ιωάννη Αλθούσιο, ως θέμα του Σέξμπυ αναδεικνύεται, πλέον, η πολιτική και όχι η θεολογία.

Στο «Killing Noe Murder» το φυσικό δίκαιο παραμένει θεϊκής προέλευσης, απελευθερώνεται όμως από τη θεϊκή χειραγώγηση καθώς προσλαμβάνεται με βάση την ανθρώπινη αντίληψη και γνώση: *«η πολιτική πράξη της τυραννοκτονίας δεν νομιμοποιείται επειδή την διατάζει ο θεός αλλά είναι νόμιμη και γι' αυτό τη διατάζει ο θεός»*. Ο τυραννοκτόνος παύει έτσι να αποτελεί το όργανο της θεϊκής κρίσης, ενώ η τυραννοκτονία μετατρέπεται σε απονομή δικαιοσύνης με βάση τις αρχές του φυσικού δικαίου και των ανθρωπίνων νόμων.

Ο σκοτωμός, λοιπόν, έτσι ώστε να τονιστεί η ενεργητικότητα της δράσης και όχι η δολοφονία που υπόρρητα συνδέεται με την απεχθή έννοια του εγκλήματος είναι το ξεκάθαρο πολιτικό δικαίωμα και υποχρέωση κάθε πολίτη και του συνόλου της πολιτικής κοινωνίας συγχρόνως. Μετά από τα όσα παρουσίασε θεωρεί ότι καθίσταται αυτονόητη η απάντηση στο τρίτο ερώτημα που είχε θέσει σχετικά με την ωφελιμότητα της τυραννοκτονίας για την κοινοπολιτεία. Όσον αφορά τη φαινομενική νομιμοποίηση και αποδοχή της εξουσίας του Κρόμγουελ από τον λαό, ο Σέξμπυ δεν εκπλήσσεται, καθώς η σιωπηλή συναίνεση των μαζών αποτελεί τυπικό χαρακτηριστικό κάθε τυραννίας έως τη στιγμή της αφύπνισης των καταπιεσμένων. Σχετικά δε με τη χρήση των βιβλικών περικοπών σημειώνει ότι δεν εξυπηρετούν την ανάδειξη του σε ελάσσονα προφήτη, αλλά χρησιμοποιήθηκαν για να στηλιτεύσουν τις σύγχρονες σχέσεις πολιτικής υποτέλειας.

Κλείνοντας απευθύνεται προς τους αναγνώστες του φυλλαδίου προειδοποιώντας τους να αντιδράσουν στην τυραννική εξουσία, ειδάλλως πολύ σύντομα θα απολέσουν κάθε πολιτική αρετή και αξία επιτρέποντας στον τύραννο να νιώσει μόνιμα ασφαλής. Είναι

δε δειλοί όλοι εκείνοι που αρνούνται να κινηθούν εναντίον του φοβούμενοι την ανάδειξη ενός νέου στη θέση του: «είμαι εγκλωβισμένος σε ένα χαντάκι και ξέρω ότι εάν παραμείνω σε αυτό κάποια στιγμή θα πεθάνω, εν τούτοις αρνούμαι να βγω απ' αυτό από φόβο και μόνο μην πέσω σε κάποιο άλλο». Ως ύστατο χαιρετισμό προτρέπει εκ νέου τα μέλη του Νέου Πρότυπου Στρατού, όλους εκείνους που ανέτρεψαν στο πρόσφατο παρελθόν τον τύραννο βασιλέα, να προκαλέσουν το αναπόφευκτο τέλος του Κρόμγουελ: «γιατί ο θρίαμβος του μοχθηρού είναι σύντομος και η χαρά του υποκριτή δεν κρατάει παρά μόνο για μια στιγμή». Κλείνει υποσχόμενος εφόσον γλυτώσει από τα χέρια του τυράννου να επανέλθει με ένα νέο πολιτικό μανιφέστο.

Το «Killing Noe Murder» αποτελεί το επιστέγασμα της ριζοσπαστικής πολιτικής σκέψης ενός πολιτικού αγωνιστή που ξεπήδησε μέσα από τις συγκρούσεις του Αγγλικού Εμφυλίου. Ο Εδουάρδος Σέξμπυ υπήρξε κληρονόμος και ρηξικέλευθος εκφραστής της καλβινιστικής πολιτικής παράδοσης. Η σημαντική του συμβολή στον ευρωπαϊκό πολιτικό λόγο εντοπίζεται στην πλήρη νομιμοποίηση της τυραννοκτονίας από κάθε ιδιώτη-πολίτη ως δικαίωμα που εκπορεύεται από μία ισχυρή θεωρία της λαϊκής κυριαρχίας. Συμπυκνώνοντας στο λόγο του τη σκέψη και τις ιδεολογικές ζυμώσεις ενάμιση αιώνα πέτυχε να μετασχηματίσει την ενεργητική πολιτική δράση σε δικαιολογημένη πολιτική βία, συλλογική όσο και ατομική, που έφτανε μέχρι την τυραννοκτονία. Συνελήφθη τον Ιούλιο της ίδιας χρονιάς για να φυλακιστεί στον Πύργο του Λονδίνου, όπου και πέθανε έξι μήνες αργότερα.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

C. H. Firth, «Killing No Murder», *The English Historical Review*, Vol. 17, No. 66. (Απρίλιος, 1902), σ. 308-311.

James Holstun, -«Ehud's Dagger: Patronage, Tyrannicide, and "Killing No Murder"», *Cultural Critique*, No. 22. (Άνοιξη, 1992), σ. 99-142.

-*Ehud's Dagger: class struggle in the English Revolution*, 2000, London.

Diane Purkiss, *The English civil war: a people's history*,

2006, London.

Michael Walzer, *The revolution of the saints: a study in the origins of radical politics*, 1965, Harvard.

Quentin Skinner, *Τα θεμέλια της νεότερης πολιτικής σκέψης*, 2005, Αθήνα.

(*) αυτούσιο το “Killing Noe Murder” μπορεί να βρεθεί εδώ

Οι «Αναρχικοί Πούστηδες»

Νώντας Σκυφτούλης

Μετά το Άουσβιτς, πολλά ζητήματα πιστεύαμε ότι μπορούσαν να είχαν λυθεί. Δεν έγινε αυτό και σε αρκετά ξεκινάμε πάλι από την αρχή. Μέχρι τότε όμως; Μέχρι έναν καινούργιο πιο άγριο εμφύλιο χωρίς Βάρκιζες και άλλες μαλακίες. Αυτό είναι σίγουρο. Αναφερόμαστε στα ροζ τρίγωνα, τα οποία δεν κατάφεραν ούτε ήθελαν να κατασκευάσουν κράτος προκειμένου να αποφύγουν μελλοντικά τους φούρνους του περιβόητου στρατοπέδου και θέτουν χωρίς να το θέλουν κάθε φορά την ύπαρξή τους υπό αίρεση. Ένα ζήτημα που αφορά όλους και, για να είμαι πιο σαφής, όλο το ανθρώπινο γένος.

Οι «Αναρχικοί Πούστηδες» ήταν μια συλλογικότητα που τη δεκαετία του '80 κοσμούσε με πλακάτ και με πανό το μπλοκ των αναρχικών της εποχής ενώ ακολουθούσε και όλες τις δραστηριότητες, είτε στον δρόμο είτε στις συνελεύσεις. Προφανώς επρόκειτο για συλλογικότητα που ξεπήδησε από το πρωτόπορο ΑΚΟΕ (Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλοφίλων Ελλάδας) σε μια πιο ριζοσπαστική και επιθετική εκδοχή. Όχι ότι το ΑΚΟΕ υπολειπόταν σε ριζοσπαστικότητα, αφού το πρόταγμα της κοινωνικής επανάστασης ήταν κεντρικής αναφοράς. Θεωρούσαν όμως πολλοί ότι ένα βήμα παραπέρα είναι αναγκαίο. Παράλληλα, τέλη δεκαετίας του '70, η σεξουαλική επανάσταση ήταν κεντρικής

σημασίας πρόταγμα και για τους αναρχικούς. Για αυτό και η “συνεργασία” που προέκυπτε ήταν κάτι παραπάνω από πολιτική ενίοτε. Κορύφωση της σύνθεσης αυτής στάθηκε η μεγάλη συγκέντρωση ομοφυλόφιλων, λεσβιών, τρανς ατόμων αλλά και εκδιδομένων γυναικών (εκεί τέθηκε και το θέμα της αλλοτρίωσης της σεξουαλικής εργασίας για να ονοματιστούν αργότερα σεξεργάτριες) σε κεντρικό θέατρο των Αθηνών στην Ιπποκράτους, όπου παραβρεθήκαμε αρκετοί και εκ του αντιεξουσιαστικού χώρου. Η συγκέντρωση αυτή υπήρξε ιστορική, όχι μόνο επειδή για πρώτη φορά συνέβη, αλλά γιατί ο λόγος και ο διάλογος που βγήκε από αυτή την «ανοιχτή συνέλευση» έβαλε τα θεμέλια του lgbt κινήματος σε μια προοπτική όπου η επίλυση των επιμέρους αιτημάτων και νομικών κατοχυρώσεων ήταν το μίνιμουμ που μπορούσε να παραχωρηθεί από την εξουσία. Τόσο δυνατή και τόσο απειλητική ήταν αυτή η συγκέντρωση.

Πέρασαν τα χρόνια και στην πάροδό τους έλαβαν χώρα ορισμένες αλλαγές. Κυρίως άλλαξε αρκετά η κοινωνική αντίδραση γύρω από το αρνητικό στερεότυπο της ομοφυλοφιλίας. Οι αλλαγές που συμβαίνουν σε κοινωνικό επίπεδο δεν μένουν σταθερές και ενίοτε «κυλάνε» στον συντηρητισμό και είναι σαν να ξεκινάμε από την αρχή. Στη συντηρητικοποίηση το κίνημα αντιπαρέταξε τον «διαφωτισμό του έμφυλου», προχώρησε δηλαδή στην αμφισβήτηση των ρόλων που απορρέουν από το φύλο, κάνοντας ένα βήμα παραπάνω. Κάτω από αυτό το –αντιεξουσιαστικό κατ’ ουσίαν– πρίσμα εκδηλώθηκε και η δική μας συμμετοχή στα πρώτα gay pride. Ομάδες και ακτιβιστές που τα πλαισίωναν συναντήθηκαν σε πλήθος εκδηλώσεων και συνελεύσεων στον ελεύθερο χώρο Nosotros.

Όλο το Nosotros ή όλοι οι συμμετέχοντες στην Αντιεξουσιαστική Κίνηση θεωρούσαν αυτονόητη την συμμετοχή αυτή; Δυστυχώς όχι – έπρεπε κάποιοι εξ ημών να επιμείνουμε, διότι η καχυποψία του ευρύτερου “χώρου” περίσσευε απέναντι στο νέο lgbtq κίνημα. Προφανώς και η “ριζοσπαστική” αριστερά και ο νεοαναρχικός χώρος με τις διάφορες εκφάνσεις τους δεν ξεφεύγουν πάντα από τον κυριαρχικό λόγο σε ό,τι αφορά το έμφυλο και τη σεξουαλικότητα. Αυτό δεν εκπλήσσει. Στον βαθμό που

αντιεξουσιαστικές ή αριστερές συλλογικότητες δεν καταφέρνουν να διαφύγουν μυωπικών παραδοσιακών αφηγήσεων, εισάγουν την ομοτρανσοφοβία τον σεξισμό και την ετεροκανονικότητα από το παράθυρο, όπως εξάλλου και τις αφηγήσεις τους. Ο γνήσια ελευθεριακός αέρας που έπνεε στα γενετήρια βήματα των ΛΟΑΤΚΙ και των αυτόνομων κινήσεων μοιάζει να έσβησε, ενώ το κανονιστικό πατριαρχικό πρότυπο παραμένει καθολικό φαινόμενο και στέρεος πυλώνας της Εξουσίας. Στα Εξάρχεια, δυστυχώς, η ομοτρανσοφοβία είναι η συγκολλητική ύλη ενός ανδροκρατούμενου φαντασιακού που μάχεται και καλά τους μπάτσους και το κράτος. Περί κουτσαβακισμού πρόκειται ασφαλώς και αυτό το επιβεβαιώνει η ομοφοβία τους, την οποία έχουν εσωτερικεύσει από τους πιο καθυστερημένους κυρίαρχους μηχανισμούς.

Ήταν φανερό ότι έπρεπε να ασχοληθούμε εκ νέου με έναν λόγο πιο επίκαιρο, διότι τελικά δεν έφτασε ούτε ένα ολόκληρο Άουσβιτς να νομιμοποιήσει κοινωνικά τα αδέρφια μας τους πούστηδες.

Δεν αντιλαμβάνονται ορισμένοι εντός των κινηματικών διαδικασιών το ουσιώδες των νομικών κατοχυρώσεων είτε πρόκειται για τον γάμο είτε για το σύμφωνο συμβίωσης των ομοφυλοφίλων. Και το ουσιώδες είναι η κατάσταση εξαίρεσης, η οποία από μόνη της και φυσιολογικά οδηγεί στο Άουσβιτς. Όταν εξαιρείται ένα άτομο από μια πολιτική κοινωνία, αυτό γίνεται με την αφαίρεση νομικών κατοχυρώσεων (υπηκοότητα, ιθαγένεια και τα συνακόλουθα νομικά δικαιώματα) και το άτομο απογυμνωμένο οδηγείται στην εξολόθρευση αφού στην ουσία δεν «υπάρχει». Είναι γνωστό ότι κατάσταση εξαίρεσης δημιουργεί αυτός που έχει την εξουσία και εν προκειμένω την εξουσία την έχει το κυρίαρχο σεξουαλικό πρότυπο το οποίο επιβάλλει τις ρυθμίσεις της Νυρεμβέργης διαμέσου του Κράτους. Ο ετεροκανονικός τύπος όχι μόνο βρίσκεται στο απυρόβλητο, αλλά με νέα ισχύ εγκαθιδρύει μια κατάσταση εξαίρεσης και μάλιστα χωρίς την άμεση συμμετοχή του ιδίου και των ενοχών του.

Παράλληλα, έχουμε και την παρέμβαση της Εκκλησίας, η οποία, ενώ έχει εκπαραθυρωθεί από την αστική επανάσταση, «χώνεται» όπου βρει ευκαιρία θεοκρατικής ρύθμισης. Εδώ που τα λέμε, δεν

νομιμοποιείται τόσο από τον αστό που πάντα ήθελε έναν παπά στα πόδια του αλλά από τη μάζα των μανιασμένων μικροαστών που φοβούνται μη και φύγουν από την ανία και την πλήξη.

Η επιλογή σεξουαλικού προσανατολισμού, αυτή η ουσία κάθε τι απελευθερωτικού, δεν είναι ιδιωτική αλλά πρωτίστως δημόσια και κοινωνική υπόθεση και η νομική κατοχύρωση θα αποτρέψει την κατάσταση εξαίρεσης. Αλλιώς η βία θα είναι αυτή που θα επιβάλλει τη νομιμοποίηση ή την παρανομία της όποιας σεξουαλικής επιλογής. Το θέλουν αυτό αυτοί που αντιδρούν σε αυτή την ελευθερία; Γιατί, νέο Άουσβιτς δεν θα αφήσουμε να ξαναγίνει.

Επαναλαμβάνω ορισμένες προτάσεις που προέκυψαν από τη συμμετοχή μας χρόνια τώρα στο lgbtq. Η αλληλεγγύη στους ομοφυλόφιλους οφείλει να διεκδικεί αγωνιστικά μια ολόκληρη και πλούσια ζωή. Θα κάνουμε τα πάντα προκειμένου:

- Να βγούνε στο προσκήνιο και να ζήσουν μια ορατή ομοφυλόφιλη κοινωνική ζωή, απαλλαγμένη από την ομοφοβία, τις διακρίσεις και τον κοινωνικό ρατσισμό.
- Να αντιμετωπίσουν ισότιμα τις προκλήσεις της εφηβείας, της ενήλικης ζωής αλλά και της τρίτης ηλικίας.
- Να διεκδικήσουν ισότιμα τα ζητήματα πατρότητας ή μητρότητας.
- Να προβάλουν την πολιτισμική τους ποικιλομορφία.
- Να κατοχυρώσουν ισότιμα κοινωνικά, εργασιακά, πολιτικά δικαιώματα.

Τέλος

«Indigo – Ένας γρίφος για το εγώ, το εμείς και το τίποτα» reloaded

Νέο απόσπασμα από το μυθιστόρημα του *Δημήτρη Κωνσταντίνου Π.* –
Εκδόσεις Εξάρχεια

[κεφάλαιο «Στρείδι»]

...Στον καθρέφτη του αυτοκινήτου όλες οι γυναίκες είναι ωραίες. Και μετά, όταν σε προσπερνάνε βιαστικές, με την προτομή τους μόνο να ξεχωρίζει στο παράθυρο σκυμμένη μπροστά, τα χεράκια να σφίγγουν ερωτικά το τιμόνι, τα μάτια καρφωμένα στο δρόμο και τα βαμμένα χείλια ελαφρά προτεταμένα από την έξαψη της οδήγησης, όλες οι γυναίκες είναι ωραίες. Ίσως επειδή ο Ρεντ γκαύλωνε με τα γυναικεία πρόσωπα, οπίσθια και μπροστινά. Στη διαδρομή, όλες οι γυναίκες τού έφερναν στο μυαλό τη Ρόζα. Όπως μια φοιτήτρια που περίμενε υπομονετικά το λεωφορείο. Κοκκινομάλλα με λευκό, τραγανό δέρμα. Στραβά πόδια, αντίστροφες παρενθέσεις που ανοίγουν προς τον έξω κόσμο και τον προσκαλούν. Τα μπούτια της ήταν ωμά, σαν να μην τα έκαψε ποτέ το φως του καλοκαιριού, λίγα καλοκαίρια στην πλάτη της. Η Ρόζα πολλά χρόνια πριν. Τελευταίο φανάρι πριν τον περιφερειακό. Γιατί αργεί τόσο; Ο Ρεντ κοιτούσε ξεδιάντροπα προς τη στάση. Η μικρή είχε σταυρωμένα τα γυμνά της πόδια, όρθια, ίσως για να μη στάζει. Μακάρι να γαμούσαμε και τα γυναικεία μπούτια. Ο Ρεντ ξεροκατάπιε. Να είχαν κι εκεί τρύπες. Οι άντρες βλέπουν παντού μαύρες τρύπες, στο διάστημα και στη γη. Η μικρή κουράστηκε κι έκατσε σταυροπόδι στη στάση, το φανάρι δεν έλεγε ν' ανάψει πράσινο, ο Ρεντ νόμισε ότι διέκρινε ένα νάζι για χάρη του όταν έβαζε το ένα πόδι πάνω στ' άλλο και σκέφτηκε με σιχασιά τους λιμάρικους πενηντάρηδες που καρφώνουν τα μάτια τους σε περαστικούς κώλους νομίζοντας ότι τους κουνιούνται με αναίδεια. Να προλάβω τα χρόνια, να μη μου φάει την ψυχή το ίδιο δηλητήριο της στέρησης. Ευτυχώς, το

φανάρι άναψε.

Η πόλη ξεμάκρυνε πίσω του. Ο περιφερειακός έκανε σλάλομ ανάμεσα στα φουγάρα που είχαν φυτρώσει στους λόφους έξω από τα τσιμεντένια σύνορα της πόλης. Κάτω από τα φουγάρα, χωράφια ποτισμένα με καυσαέριο. Οι αμυγδαλιές φύτρωσαν νωρίς εφέτος, με τις αλκυνίδες. Κόλπο για να τις προτιμήσουν τα έντομα τώρα που όλη η φύση είναι άκαρπη, να τις γονιμοποιήσουν. Άνθη ατελή, που θέλουν έρωτα για να καρποφορήσουν. Η μοναδική τροφή τέτοια εποχή, τα έντομα δεν έχουν να επιλέξουν. Εδώ ο έρωτας περνάει από το στομάχι, εξασφαλισμένο σεξ για τις αμυγδαλιές, ανυποψίαστα τα πεινασμένα έντομα. Ζήλεια για τα αθώα κόλπα της φύσης. Τα λευκά ανθάκια νοτισμένα με αποχρώσεις του ροζ έλαμπαν μέσα στο γκρίζο του χειμώνα και των φουγάρων. Ο Ρεντ προσπαθούσε να τα χορτάσει με τα μάτια. Τι αξία έχει η απιστία μπροστά σ' ένα όμορφο λουλούδι;...

Από το οπισθόφυλλο του βιβλίου:

«Πάνω από το τζάκι, το ορθάνοιχτο στόμα που ζωγράφισε ο Μουνκ έτοιμο να μας καταβροχθίσει στον πόνο του· δεν το φοβάμαι όμως, μου φαίνεται οικείο, σαν τη μαύρη μήτρα που με γέννησε, αλλά κατά περίεργο τρόπο δεν δείχνουν να το φοβούνται και οι άλλοι. Περιεργάζομαι σαν σε καθρέφτη το φάντασμα του ασήμαντου ανθρώπου γύρω από το στόμα, που θα μπορούσε να είμαι εγώ με αυτό το τεράστιο κενό μέσα του, και σκέφτομαι ότι κανένας άνθρωπος προσκολλημένος στη ζωή δεν θα κρεμούσε μια κραυγή πάνω από το τζάκι του. Το όνομά μου είναι Ίντιγκο. Όσο ζούσα, όλοι με φώναζαν Ίντι. Και αυτό ήταν κάποτε το σπίτι μου...»

Με τα λόγια αυτά αρχίζει να ξετυλίγεται, βασισμένο σε πραγματικά αλλοιωμένα πρόσωπα, ένα σπονδυλωτό υπαρξιακό θρίλερ με θέμα τη μοναξιά, τη συντροφικότητα και το μηδέν, δηλαδή τον κυρίαρχο ανθρώπινο γρίφο, αλλά και βαθιά πολιτικό, που ορίζει κάθε στιγμή τον κόσμο μας μέσα από τις αποφάσεις των ανθρώπων, των καταδικασμένων να τον λύνουν πριν από κάθε βήμα τους.

Με το μυθιστόρημα αυτό συμπληρώνεται μια τετραλογία αυτόνομων λογοτεχνικών έργων που θα μπορούσε να έχει τον περιπετειώδη τίτλο «με τα υλικά που κατασκευάζονται οι φόβοι» και περιλαμβάνει το *κρούγκερ*, το *unabomber*, το *νταρκ* και το *indigo*. Ελπίζω, για το καλό όλων μας, το θέμα να μ' εγκαταλείψει. Άλλοτε μπροστά στα μάτια μου, άλλοτε καλά κρυμμένες, απομόνωσα ψηφίδες του κακού μέσα από το απέραντο μωσαϊκό της ζωής για να σχηματίσω μικρά παζλ με τους χειρότερους υπαρξιακούς φόβους. Και να τους εξορκίσω. Αυτούς που βρήκα να λουφάζουν με καταβροχθιστικές διαθέσεις, πριν απ' όλους τους άλλους, μέσα σε μένα τον ίδιο. Στο κάτω κάτω, πώς θα μπορούσα αλλιώς να γράψω γι' αυτούς; Και για ποιο λόγο;

Για τις νουβέλες του συγγραφέα έχει γραφτεί:

«...ο Κωνσταντίνου έχει τρόπους να βγάλει λάδι από την πέτρα.»
Κ. Παπαγιώργης, περιοδικό LIFO

«...Είναι μια μεστή δαγκωνιά του παρόντος ο Κρούγκερ, που έχει τη γεύση του μέλλοντος.» Αλ. Σχισμένος, περ. ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ

«...Η ανάγνωση της νουβέλας του Δημήτρη Κωνσταντίνου συνοδεύεται από ένα είδος απόλαυσης για το ταξίδι και τη μύηση του ήρωα στη ζωή.» Πωλίνα Γουρδέα, www.bookbar.gr

«...Κατ' αντιστοιχία προς τον Κρούγκερ, οσφρίζομαι ότι ο Δημήτρης Κωνσταντίνου, αν και πρωτοεμφανιζόμενος λογοτέχνης, γνωρίζει πού πατάει και γνωρίζει το σκοπό του. Το λέει κι ο ήρωάς του άλλωστε: "Το μόνο που θέλω είναι να κάνω τον εαυτό μου να αξίζει".» Δημήτρης Τσεκούρας, συγγραφέας, εφημ. Αυγή

«...Η γλώσσα του Κωνσταντίνου είναι απλή, αλλά άκρως ποιητική στην ουσία της. Γλώσσα δημιουργίας ενός κόσμου ζοφερού και υπαρκτού που δεν ανακυκλώνει στερεότυπα και νόρμες, αλλά σπάει την υποκρισία μιας εύθραυστης προστατευτικής οικειότητας. Ο συγγραφέας αναφέρεται άμεσα στην τυραννία της οικειότητας των πιο κοντινών μας προσώπων που, ενώ βρίσκονται δίπλα μας, τους

είμαστε παντελώς άγνωστοι. Ο αναγνώστης λοιπόν, στοχάζεται τη δική του ξενότητα σε αυτόν τον κόσμο τη στιγμή που ανακαλύπτει στον Ντάρκο τη δική του αλήθεια. Μια εξαιρετική γραφή από έναν σημαντικό νέο λογοτέχνη της εποχής μας. Η νουβέλα Νταρκ διαβάζεται μονορούφι, όχι μόνο λόγω μεγέθους (μικρόσχημο βιβλίο), αλλά εξαιτίας της αλήθειας των λεγομένων της.» Πωλίνα Γουρδέα, vakxikon.gr

Μία μεθοδολογία ανάλυσης της Χρυσής Αυγής

Σίμος Ανδρονίδης

Υποψήφιος διδάκτορας στο τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ

«Κάτι ήσυχα απόβραδα με μισοφέγγαρο οι κεραίες μου προσλαμβάνουν αγωνίες των συμπολιτών μου: «Τι θ' απογίνει το βιος μας;» το βιος μας... το βιος μας... Ποιος θα μας φέρει ένα ποτήρι νερό στα γεράματα;» «θα μας γηροκομήσουν τα παιδιά μας;»... τα παιδιά μας... Ποιητές, γράφτε καλά ποιήματα ώστε να' χουνε πολλά παιδιά για να τα γηροκομήσουνε στο μέλλον». (Δημήτρης Παπαστεργίου, 'Αγωνίες').

Την ιστορική περίοδο της βαθιάς οικονομικής- κεφαλαιοκρατικής κρίσης αναδείχθηκε με ιδιαίτερη ενάργεια η δράση του νεοναζιστικού μορφώματος της Χρυσής Αυγής. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως ακριβώς η παρουσία της νεοναζιστικής οργάνωσης συγκροτείται στο πλαίσιο της εγχάραξης της ιδεολογίας της στο εσωτερικό κοινωνικών τάξεων και μερίδων τάξεων. Στις βουλευτικές εκλογές που διεξήχθησαν στις 20 Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους η Χρυσή Αυγή έλαβε το 6,99% των ψήφων, εκλέγοντας 18 βουλευτές.[1]

Η κοινωνική-ταξική κατανομή της ψήφου καταδεικνύει ότι η Χρυσή

Αυγή εξακολουθεί να διατηρεί προσβάσεις στο εσωτερικό του μπλοκ των λαϊκών τάξεων. Όπως παρατηρεί ο Παναγιώτης Κουστένης: «Αντίθετα, στις εκλογές του Σεπτεμβρίου, τα ποσοστά της Χ.Α. παρουσίασαν άνοδο κατά μισή περίπου μονάδα στις λαϊκές γειτονιές, ενώ μειώθηκαν κατά ισοδύναμο ποσοστό στις μεσοαστικές περιοχές, επαναφέροντας την αναλογία των αντίστοιχων ποσοστών σε 7,5% προς 4,5% περίπου. Προφανώς η αύξηση στην πρώτη περίπτωση τροφοδοτήθηκε από διαρροές του ΣΥΡΙΖΑ, ενώ η μείωση στη δεύτερη φαίνεται να ωφέλησε κατεξοχήν τη Ν.Δ.».[2]

Η ταξικότητα της ψήφου προς τη Χρυσή Αυγή αποτελεί προϊόν αφενός μεν της μυθολογικής-εθνικής διάστασης που προσδίδει στη δράση της (συντήρηση εθνικών μύθων), και στη συνακόλουθη έγκληση στο πλαίσιο της αντίστασης στους διεθνείς τοκογλύφους και στους ντόπιους «υποτακτικούς» τους, αφετέρου δε στην ίδια τη διάρρηξη των σχέσεων πολιτικής εκπροσώπησης συμφερόντων μεταξύ τμημάτων των υποτελών τάξεων και των άλλοτε κυρίαρχων πολιτικών κομμάτων. (ΠΑΣΟΚ & Ν.Δ). Οι δύο αυτές πτυχές αλληλεπιδρούν.

Επίσης, η δράση, η παρουσία και η ιδεολογική σκευή της νεοναζιστικής οργάνωσης αντανακλώνται στο εσωτερικό του κράτους, ήτοι στο εσωτερικό των κατασταλτικών του μηχανισμών (Ένοπλες Δυνάμεις, σώματα ασφαλείας).[3] Η σύμφυσή της με ένα τμήμα των καταπιεστικών μηχανισμών του κράτους παράγει τους όρους και τις προϋποθέσεις για την ανάδυση και την αποκρυστάλλωση μίας διπλής εγκάρσιας τομής: 1. Με αυτόν τον τρόπο, η Χρυσή Αυγή δύναται να «εδαφικοποιήσει» και ταυτόχρονα να «θωρακίσει» την παρουσία της εντός του αστικού χώρου, συγκροτώντας ιδιότυπα **καθεστώτα** ρατσιστικής ιδιοποίησης περιοχών του ευρύτερου αστικού-δημόσιου χώρου. Κάτι που έγινε αντιληπτό κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2013. Σε αυτά τα καθεστώτα ρατσιστικής ιδιοποίησης το νεοναζιστικό μόρφωμα αναζητούσε και επεδίωκε τη βίαιη συγκρότηση μίας «καθαρής» εθνικής ταυτότητας, μίας ταυτότητας απαλλαγμένης από τη μιαρή παρουσία των πολλαπλών ανασηματοδοτήσεων του διαφορετικού.

Πραγματικά, τα συγκεκριμένα καθεστώτα λειτούργησαν ως κοινοτικοί δίαυλοι-πυλώνες της πρωτόλειας βίαιης συσσώρευσης και εκδίπλωσης του ιδεολογικού της φορτίου που επιχείρησε η Χρυσή Αυγή. Με αυτόν τον τρόπο, ενσωματώνονται στον κρισιακό αστικό χώρο «ρατσιστικά καθεστώτα ανάδυσης, σταθεροποίησης και διάχυσης» του ιδεολογικού φορτίου της Χρυσής Αυγής, ένα φορτίο το οποίο δύναται να μετασχηματιστεί δομικά και να λάβει τα πρωταρχικά χαρακτηριστικά άσκησης άγριας σωματικής βίας.

2. Η λειτουργική εν πολλοίς αλληλοεπίδραση της με τμήμα των καταπιεστικών μηχανισμών του κράτους δύναται να προσληφθεί με τους όρους μίας προσίδιας 'αντικειμενοποίησης-υποκειμενοποίησης:' η νοούμενη ως «αντικειμενική» και έλλογη άσκηση κρατικής-κατασταλτικής βίας, ή, με άλλα λόγια, το μονοπώλιο άσκησης της νομιμοποιημένης «από τα πάνω» βίας στους καθ'έξην παραβάτες του νόμου υποκειμενοποιείται κοινωνικά, ασκούμενη και διαμορφούμενη πάνω στα σώματα κύρια των ιδεολογικών «αντιπάλων», οι οποίοι βιώνουν με αυτόν τον τρόπο έναν προσίδιο και ποικίλο «αποκλεισμό».

Η κρατική έννομη τάξη, οι κανονιστικές της σχέσεις δύνανται να διαμορφώσουν το χώρο δράσης του μπλοκ των λαϊκών τάξεων. Όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει ο Νίκος Πουλιαντζάς: «Αν το δίκαιο οργανώνει το πεδίο εξουσίας για λογαριασμό των κυρίαρχων τάξεων, το οργανώνει και για τις κυριαρχούμενες τάξεις. Διασφαλίζει την αδυνατότητα τους να βρουν πρόσβαση στην εξουσία με βάση τους κανόνες του, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί την αυταπάτη ότι η πρόσβαση είναι δυνατή. Αυτό συμβαίνει γιατί, κοντά στ' άλλα, το ταξικό δίκαιο, το δίκαιο δηλαδή της ταξικής πάλης, ρυθμίζει επίσης και τις μορφές με τις οποίες ασκείται η εξουσία πάνω στις λαϊκές τάξεις: η οργανωμένη φυσική καταπίεση πραγματοποιείται σύμφωνα με δοσμένους κανόνες. Ο κρατικός μηχανισμός υπόκειται γενικά στους κανόνες που ο ίδιος θεσπίζει».[4]

Η νεοναζιστική οργάνωση της Χρυσής Αυγής τείνει να εμβαθύνει και εμπεδώσει περαιτέρω τον «αποκλεισμό» δράσης, αυτή την υποκειμενοποιημένη και κοινωνικά ασκούμενη βία. Κινούμενη στα

διάκενα της κρατικής «χωροταξικής» βίας, η Χρυσή Αυγή σταθεροποιεί τους δικούς της «αυτόνομους» συσσωρευτές, σταθεροποιητές και «φορείς» άσκησης βίας. Τα καθεστώτα ρατσιστικής ιδιοποίησης και επανοικειοποίησης του δημόσιου-κοινωνικού χώρου αποτελούν τις χαρακτηριστικές όψεις διαμόρφωσης μίας εθνικά «αμόλυντης», «υγιούς» και «καθαρής» από προσμίξεις εθνικής ολότητας, η οποία «ακουμπά» ακριβώς πάνω στο πλαίσιο διαμόρφωσης ενός «εθνικού» κοινωνικοοικονομικού σχηματισμού, ήτοι ενός εθνικού καπιταλισμού. Η νεοναζιστική οργάνωση μεταβαίνει από το ειδικό στοιχείο στο γενικό. Κινούμενη ανάμεσα στα διάκενα της κρατικής-κατασταλτικής βίας, η Χρυσή Αυγή αποκόπτεται από το σημείο-μηδέν άσκησης της πολιτικής, εγγίζοντας με αυτόν τον τρόπο το σημείο της μη επιστροφής, ήτοι το σημείο φυσικής εξόντωσης της ίδιας της διαφορετικής πρόσληψης του βίου.

Όπως επισημαίνει ο Μάριος Εμαννουηλίδης: «Η Χ.Α. ως εφεδρικός στρατός εκκαθάρισης μολυσματικών αντεθνικών σημείων εντός του εθνικού εδάφους, αποτελεί εργαλείο ντρεσαρίσματος του κράτους προς μια κυριαρχική εξουσία, σκληρή, αμετακίνητη, μονολιθική. Σίγουρη».[5]

Οφείλουμε να προσεγγίσουμε τον φασισμό-ναζισμό, όπως και τη Χρυσή Αυγή, στην ολότητα τους. Η διείσδυση της Χρυσής Αυγής στο πεδίο του κοινωνικού, στο ίδιο το εσωτερικό των διαφορετικών κοινωνικών τάξεων, εγγράφει τα χαρακτηριστικά μίας ιδιότυπης και ιδιαίτερης πολλαπλότητας. Σε αυτή την περίπτωση, η συγκρότηση ενός ιδιαίτερου εθνικού κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής, αποτελεί τον δομικό παράγοντα, την **ελκτική δύναμη** με την οποία το νεοναζιστικό μόρφωμα δύναται να προσεγγίσει την άρχουσα τάξη, καθώς και μερίδες της. Ένας εθνικός κεφαλαιοκρατισμός που θα ενέχει και φέρει εντός του την κοινωνική και οικονομική δράση και παρουσία της «εθνικής» αστικής τάξης ως συστατικού πυλώνα οικονομικής ανάπτυξης και μεγέθυνσης. Από την άλλη πλευρά, η ιδεολογική της απεύθυνση στο εσωτερικό της μικροαστικής τάξης προσλαμβάνει τις όψεις ενός διάχυτου κοινωνικού μικροαστισμού

ο οποίος έγκειται ακριβώς στον υπερτονισμό της σημαντικότητας και του ρόλου που διαδραματίζει η (παραδοσιακή & νέα) μικροαστική τάξη. Πραγματικά, με αυτόν τον τρόπο, ο ευρύτερος κοινωνικός μικροαστισμός, με τη μορφή του συνεταιρισμού-συντεχνίας εγκολπώνεται στο πεδίο του κυρίαρχου κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής.

Ο Νίκος Πουλαντζάς διείδε αυτή τη σημασία: «αντιστοιχεί η συντεχνιακή θεώρηση στην παρελθοντολογική νοσταλγία του παραδοσιακού τμήματος των μικροαστών που αναπολούν την εποχή των συντεχνιών αλλά επίσης και τις ουτοπικές προσδοκίες της νέας μικροαστικής τάξης. Η μικροαστική τάξη, στο σύνολο της, θα επιθυμούσε να αποτελεί το θεμέλιο λίθο (σ.σ: σημαντικότητα) και τον ενδιάμεσο κρίκο (σ.σ: στυλοβάτης) κάθε κοινωνικού οικοδομήματος. Βλέπει τον εαυτό της στο ρόλο του μεσολαβητή που χάρη στο κράτος και με τη «συμμετοχή» της στις κρατικοποιημένες συντεχνίες θα συσπείρωνε «αυταρχικά» όλες τις κοινωνικές δυνάμεις».[6]

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως η νεοναζιστική Χρυσή Αυγή αποτελεί την πολιτική αντανάκλαση της κίνησης και της δράσης ενός τμήματος της μικροαστικής τάξης την περίοδο της βαθιάς οικονομικής-κεφαλαιοκρατικής κρίσης. Η άρση των παραδοσιακών σχέσεων πολιτικής εκπροσώπησης, η ίδια η κρίση πολιτικής εκπροσώπησης, ήτοι η αποστοίχιση και η αποκλίνουσα απόσταση μεταξύ κοινωνικών συσσωματώσεων-πολιτικών δομών συμβάλλει στην ιδεολογική και πολιτική «τροφοδότηση» της Χρυσής Αυγής με τις έξεις μίας αντιδραστικής έγκλισης και θεώρησης του κοινωνικού-πολιτικού γίνεσθαι.

Σε αυτό το πεδίο, ο κοινωνικός μικροαστισμός, συμπληρωμένος με την έγκλιση «καθαρότητας» που επιχειρείται προς το καθεαυτό εργατικό μπλοκ (απομάκρυνση, απέλαση, εκμηδένιση των «άλλων» μεταναστών που απειλούν το εθνικό όλον και «κλέβουν τις δουλειές» των ντόπιων εργατών), αποτελούν το απείκασμα, το έδαφος πάνω στο οποίο συστηματοποιεί την ιδεολογική της παρουσία το νεοναζιστικό μόρφωμα της Χρυσής Αυγής. Η Χρυσή Αυγή επιδιώκει να οργανώσει και να ρυθμίσει τα αντιτιθέμενα

κοινωνικά συμφέροντα σε ένα κοινό εθνικό έδαφος. Η συγκεκριμένη διάδραση, βρίσκει τον αντίκτυπο της και στο χώρο του κοινοβουλίου, από τις εκλογές του 2012 και έπειτα.

Αυτή τη φορά η λεκτική ιδεολογική έγκληση της Χρυσής Αυγής συγκεκριμενοποιήθηκε στο χώρο του Κοινοβουλίου, καθότι η ίδια η ιδεολογική της έγκληση εξειδικεύθηκε από τους βουλευτές της οργάνωσης. Πραγματικά, κατά τη διάρκεια της ιστορικής κρισιακής περιόδου, αναδύθηκε και αποκρυσταλλώθηκε ένας ιδιότυπος **κοινοβουλευτικός 'κρετινισμός'**, ο οποίος διαμέσου μίας έντονης και συστηματικής λεκτικής εξειδίκευσης, ανέδειξε δύο χαρακτηριστικά: 1. Το «γυμνό» ιδεολογικό φορτίο που φέρει η οργάνωση, όπως αυτό διαφαίνεται μέσω της επίδειξης ενός χυδαίου αντικομμουνισμού, ενός υφέρποντος φασισμού-ναζισμού και ενός επιθετικού ρατσισμού. 2. Μία άλλη διάσταση που αναδεικνύεται σχετίζεται με την ανάδυση ενός ηγετικού κοινοβουλευτικού 'καισαρισμού': στον κοινοβουλευτικό χώρο, η συλλογική ηγεσία της Χρυσής Αυγής (καισαρισμός της κοινοβουλευτικής ομάδας), οδηγεί και αποκαλύπτει τον διάχυτο καισαρισμό του αρχηγού. Ο αρχηγός έχει τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο, ο αρχηγός αποφασίζει για όλα, για την ιδεολογική κατεύθυνση της οργάνωσης. Αυτή η διάσταση αναδεικνύεται διαμέσου του επάλληλου και συνεχούς καισαρισμού της κοινοβουλευτικής ομάδας, η οποία και εξειδικεύει τις κατευθύνσεις που δίνει ο αρχηγός της οργάνωσης.

Στον κοινοβουλευτικό χώρο, [7] έλαβε χώρα αυτό που ο Νίκος Πουланτζάς ονομάζει «σκοταδισμό» και «αντιδιανοουμενισμό» της φασιστικής ιδεολογίας: «η φασιστική ιδεολογία, απόρροια της αυθόρμητης εξέγερσης των μικροαστών εναντίον των «ιδεολόγων», των οργανικών-με τη γκραμσιανή έννοια- αξιωματούχων της ιδεολογίας της αστικής τάξης που διέψευσαν τις ελπίδες τους».[8] Αυτός ο έντονος και επιθετικός «αντιδιανοουμενισμός» αποτελεί το αντεστραμμένο είδωλο της άτυπης κοινοβουλευτικής παρουσίας συγκεκριμένων κοινωνικών τάξεων, (κύρια της μικροαστικής), μία παρουσία που επιτυγχάνεται μέσω των διαύλων της πολιτικής-νεοναζιστικής εκπροσώπησης και συνάρθρωσης

κοινωνικών συμφερόντων. Ο κοινοβουλευτικός 'κρετινισμός' δεν είναι κοινωνικά ά-χρονος. Η Χρυσή Αυγή διαβλέπει «καθαρά» συγκεκριμένα ταξικά συμφέροντα.

Ο κοινοβουλευτικός 'κρετινισμός' του νεοναζιστικού μορφώματος συμφύεται οργανικά με τη βίαιη δράση των ταγμάτων εφόδου στο πεδίο του κοινωνικού, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα τη συγκρότηση αυτού που ονομάζουμε ως **κοινή υπερδομή δράσης**. [9]

Η δράση της Χρυσής Αυγής στο πεδίο του κοινωνικού συμπληρώνεται από την επιδίωξη εισπήδησης στο χώρο των εργατικών συνδικάτων. Και ακριβώς αυτή η διάσταση είναι πολύ σημαντική. Αυτή η νεοναζιστική επιδίωξη προσομοιάζει στην «αναγκαιότητα» ίδρυσης εργατικών σωματείων που θα φέρουν εντός του την προγραμματική και ιδεολογική σκευή της Χρυσής Αυγής, πάντα εντός του πλαισίου της «από τα πάνω» προώθησης της κυρίαρχης γραμμής της οργάνωσης-κόμματος.

Η 'συνδικαλιστική' δράση της Χρυσής Αυγής (βλ. Ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη Περάματος), έτεινε, αφενός μεν στην εμπέδωση και μη μεταβολή του δεδομένου ταξικού συσχετισμού δυνάμεων μεταξύ κεφαλαίου-εργασίας, αφετέρου δε στην προσίδια 'ουδετεροποίηση' της εργατικής τάξης και της συνδικαλιστικής της εκπροσώπησης: σε αυτό το πλαίσιο, η συνδικαλιστική της δράση «ενδύεται» τον μανδύα της εθνικής-συνδικαλιστικής «συστολής» και της ενότητας στόχων (μεταξύ αποκλινόντων κοινωνικών συσσωματώσεων και συμφερόντων), με στόχο την πάντα εθνική-ενωτική οικονομική ανάπτυξη. Η Χρυσή Αυγή προσβλέπει στο μοντέλο της καθ' εικόνα και ομοίωση με το κυρίαρχο κόμμα συγκρότηση συνδικαλιστικών οργανώσεων. Η μεθοδολογία ανάλυσης της Χρυσής Αυγής είναι εξόχως κρίσιμη, εάν θέλουμε να καταλάβουμε την πολλαπλή διάσταση της βαθιάς κρίσης.

Το νεοναζιστικό μόρφωμα, και υπό τον ιδιότυπο εθνικιστικό πλέον 'μανδύα' του, μετατοπίζει δομικά την κοινωνική ισχύ και ενέργεια που λαμβάνει από ένα τμήμα του μπλοκ των λαϊκών τάξεων προς την πλευρά του άρχοντος αστικού συγκροτήματος εξουσίας. Συμφύεται με τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής, με

τα βασικά και μακροπρόθεσμα συμφέροντα του αστικού μπλοκ, και μέσω της διαμεσολαβητικής και αντιπροσωπευτικής διάστασης του πολιτικού παιχνιδιού. Ενσωματώνοντας διαστάσεις του λαϊκού στοιχείου, διαστρέφει και αντιστρέφει την πορεία του, στοιχίζοντας το με τις κυρίαρχες αστικές εγκλήσεις. Η Χρυσή Αυγή αποτελεί το δομικό πλαίσιο, το «σταθμό», στη μακρά επιδίωξη εκφασισμού της κοινωνικής ολότητας. Κι ο εκφασισμός της κοινωνικής ολότητας δεν συνίσταται στην απλή κομματική παρουσία, αλλά κύρια στην ιδεολογική διάχυση και διάβρωση (από τη φασιστική ιδεολογία) κοινωνικών τάξεων και κρατικών μηχανισμών. Η Χρυσή Αυγή αποτελεί τον κρισιακό δίαυλο σε αυτή την μακρά διαδικασία εκφασισμού η οποία συναρθρώνει τις φασιστικές-νεοναζιστικές εγκλήσεις με τη δράση της βιοπολιτικής εκμηδένισης του πολύσημου «άλλου».

Ας αναφέρουμε τα λόγια του Νίκου Πουλαντζά: «Οι εσωτερικές αντιφάσεις και προστριβές μεταξύ των μηχανισμών, αποτέλεσμα της πολιτικής αποδιοργάνωσης της συμμαχίας που βρίσκεται στην εξουσία, πολλαπλασιάζονται. Αυτό παίρνει συχνά τη μορφή συγκρούσεων «αξιωματούχων» και κατώτερων κλιμακίων στο ίδιο το πλαίσιο κάθε κλάδου και μηχανισμού. Η αναδιοργάνωση των σχέσεων αυτών δεν φαίνεται δυνατή παρά μέσα από ένα διαφορετικό σύστημα που θα έρθει από τούτο το εξωγενές στοιχείο: τον φασισμό».[10] Ο φασισμός ως σύστημα αυταρχικής κυβερνολογικής και ο εκφασισμός ως τρόπος, μέθοδος και σύστημα επιβολής αυτής της κυβερνολογικής, εφάπτονται με την γενικότερη «κρισιακή» δραστηριοποίηση του νεοναζιστικού μορφώματος της Χρυσής Αυγής. Η φασιστική κρίση-ρήξη, είναι, με τα λόγια του Michel Foucault, «το διαρκές παρόν».

Απαιτείται η καθημερινή μάχη σε κοινωνικοπολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο ενάντια στο νεοναζιστικό μόρφωμα της Χρυσής Αυγής, καθώς και ενάντια στις διάφορες εθνικιστικές εκφάνσεις που αναδύονται και αποτελούν τη διαρκή συνέχεια της πρωταρχικής νεοναζιστικής και «μητριαρχικής» οργάνωσης.

Σημειώσεις:

[1] Με βάση μία γεωγραφική-χωρική κατανομή της ψήφου, η επίδοση της Χρυσής Αυγής διαφαίνεται ιδιαίτερα τοπικοποιημένη και εδραιωμένη σε περιοχές που διαθέτει «βάθος επίδρασης», την ίδια στιγμή που διευρύνει τα εκλογικά της όρια και σε νησιώτικες περιοχές.

[2] Βλ. σχετικά, Κουστένης Παναγιώτης, 'Η ακτινογραφία της ψήφου της Χρυσής Αυγής', Ενθέματα της Κυριακάτικης Αυγής, 27/09/2015, enthemata.wordpress.com

[3] Όπως αναφέρεται στην εφημερίδα Ριζοσπάστης, «το μεγάλο ποσοστό αστυνομικών και κατά δεύτερο λόγο στρατιωτικών που ψηφίζουν Χρυσή Αυγή αποτυπώθηκε αδιαμφισβήτητα στο εκλογικό αποτέλεσμα της περασμένης Κυριακής, όπως άλλωστε είχε αποτυπωθεί και σε εκείνο των εκλογών του Γενάρη». Βλ. σχετικά, 'Η Χρυσή Αυγή και ορισμένα ποσοστά της', Ριζοσπάστης, 27/09/2015

[4] Βλ. σχετικά, Πουланτζάς Νίκος, 'Φασισμός και Δικτατορία. Η Τρίτη Διεθνής αντιμέτωπη στον φασισμό, Μετάφραση: Αγριαντώνη Χριστίνα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 2006, σελ. 358.

[5] Βλ. σχετικά, Εμμανουηλίδης Μάριος, 'Οικονομία και Κρίση της νεοφιλελεύθερης κυβερνολογικής. Η στρατηγική λειτουργία του ρατσιστικού συστήματος', στο, Εμμανουηλίδης Μάριος & Κουκουτσάκη Αφροδίτη, (επιμ.), 'Χρυσή Αυγή και στρατηγικές διαχείρισης της κρίσης, Εκδόσεις Futura, Αθήνα, 2013, σελ. 86-87.

[6] Βλ. σχετικά, Πουλαντζάς Νίκος, ό.π...σελ. 281-282.

[7] Στον πολιτικό λόγο της Χρυσής Αυγής, και εντός Κοινοβουλίου διακρίνεται μία σύγκλιση, μία 'συνέχεια' με τον πολιτικό λόγο που άρθρωσε η δικτατορία των συνταγματαρχών. Όπως επισημαίνει ο Γιώργος Κοντογιώργης, «ο πολιτικός λόγος της δικτατορίας ήταν ακραιφνώς αντι-κομμουνιστικός, χρέωνε το κομματικό σύστημα και την πολιτική ηγεσία με την παρακμή της πολιτικής ζωής, το διχασμό και τη διαφθορά, εγκαλώντας την ουσιαστικά για εθνική μειοδοσία». Βλέπε σχετικά, Κοντογιώργης Γεώργιος, 'Το αυταρχικό φαινόμενο: «4^η Αυγούστου» «21^{ου} Απριλίου». Ερμηνευτικές προσεγγίσεις, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2003, σελ. 154.

[8] Βλ. σχετικά, Πουλαντζάς Νίκος, ό.π, σελ. 281.

[9] Είναι χαρακτηριστικό το ότι μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα και τις δικαστικές διώξεις που ακολούθησαν, η ηγετική ομάδα της Χρυσής Αυγής, καθώς και ο επικεφαλής, επεδίωξαν να διαφοροποιηθούν από τη βίαιη δράση των δυνητικά και πραγματικά θανατηφόρων ταγμάτων εφόδου, προσδίδοντας τους χαρακτηριστικά 'αυτονόμησης' και 'αυτόνομης' δράσης.

[10] Βλ. σχετικά, Πουλαντζάς Νίκος, ό.π, σελ. 373.

Το μεγάλο κόλπο...

Νίκος Κουφόπουλος

Ημασταν ολοι αραχτοι, στο γνωστο το καφενειο.
Αφραγκοι, οσπου ξαφνικα ηρθε το... Φως το θειο.
Μην βιαζεστε, και θα σας πω τι εννωω αμεσως.
Δεν ηρθανε δολαρια, μαρκα, μα ουτε και... πέσος.
Απρόσμενα, φιλος παλιος, απ'την παρανομια,
εφερε στην παρεα μας... μια πληροφορια.
Εχουν περασει χρονια πολλα, μα ηρθε η ωρα τωρα,
η ιστορια να γραφτει. Περασε πια η μπορα.
Αλλωστε ο νομος εξυπνος, τα εχει παραγραψει.
Την ιστορια ελευθερη αφηνει για να γραψει.
Ισως ταινια στο σινεμα, καποιος να την γυρισει,
ή καποιος με την κιθαρα του να μας την τραγουδησει.
Το κολπο ηταν δυσκολο, μα ειχε μεγαλειο.
Η αδρεναλινη θα εφτανε στο ανωτατο σημειο.
Φυγαμε ολοι πιο μετα να παμε να τα πουμε.
Μετα ολοι στα σπιτια μας. Αργα. Να κοιμηθουμε.
Δεν ξερω αν κατάφεραν οι αλλοι να κλεισουν ματι.
Εμενα δε με χωραγε ο τοπος, το κρεβατι.
Ίδρωνα και ξεϊδρωνα σαν να ημουν στη Σαχαρα.
Μια ταραχη ειχα ομορφη, μια φλογα, μια λαχταρα.

Βρεθηκαμε παλι ξανα, ολοι, την άλλη μερα.
Θυμαμαι ηταν Κυριακη. Ξημερωνε Δευτερα,
Παλι κατω τα βαλαμε. Με σχεδια και με χαρτες.
Καποιοι ειπαν αυτά δεν γινονται. Ειστε ολοι μαλακες.
Θα σας «τσιμπισουν» σιγουρα οι μπατσοι πριν ακομα,
προλάβετε να βγαλετε δυο φτυαριές με χωμα...

Μην παει ο νους σας καπου αλλου. Δεν ψαχναμε αρχαια.
Ουτε ταφους θα ανοιγαμε. Αυτή είναι άλλη παρεα.
Σας ειπα, κολπο δυσκολο, μεγαλο. Με φαντασια.
Αν θα το πετυχαίναμε, θα γραφαμε ιστορια.
Παμε λοιπον σιγα σιγα, να σας το περιγραψω.
Ειθε η Μουσα να είναι καλη μαζι μου για να γραψω,
μοναχα ότι εγινε. Τιποτα παραπανω.
Μα και να μην ξεχασω τιποτα. Καποτε θα πεθανω,
και δεν θα ηθελα αυτό μαζι μου να το παρω.
Ενταξει, ισως να τα πω μετα παλι στο χαρο,
όταν με την βαρκα του θα ερθει να με παρει.
Μα αυτος δε λεει τιποτα. Τα σβυνει με σφουγγαρι...

Τουνελ να σκαψουμε επρεπε γυρω στα δεκα μετρα,
κατω από δρομο κεντρικο. Πολύ χωμα και πετρα.
Στης τραπεζας θα μπαιναμε το θησαυροφυλακιο.
Δεν ειχε απ' εξω φυλακα με το γνωστο φυλακιο.
Μοναχα ο συναγερμος, σιγουρα θα χτυπουσε,
μα εμας καθολου αυτό δεν θα μας ενοχλουσε.
Θα ερχονταν και θα νομιζαν πως προκειται για λαθος,
ενώ εμεις θα βρισκόμαστε στης τραπεζας το... βαθος.
Τα θησαυροφυλακια, κλεινουν πορτες με ατσαλι.
Κανενας τιποτα από εκει δεν μπορεσε να βγαλει.
Εμεις από το πατωμα θα μπαιναμε. Από κατω.
Δεν ειχαν σκεφτει να βαλουνε ατσαλι και στον πατο.
Για ένα χρονο ψαχναμε να βρουμε εργαλεια.
Τρυπανια, φωτα, κομπρεσέρ. Κλεψαμε λατομεια...

Εκει προμηθευτήκαμε καποιοι και... κατι «άλλα»,
αλλά δεν είναι ωρα για αυτά. Ας μην μας παρει η μπάλα.
Σημερα για το...Ριφιφι μονο θα σας μιλησω.

Ίσως καποια άλλη φορα, το στομα μου να λυσω,
και να σας πω κι αλλα πολλα. Όταν θα ερθει η ωρα.
Μα αρκεστείτε παρακαλω σε αυτά που λεω τωρα...

Ενας παππους. Μαγκας σωστος. Ωραιος πειραιώτης,
μικρο βαγονι εφτιαξε με ροδες. Ταξεως πρωτης.
Αθορυβο στις ραγες μας όταν πανω κυλουσε.
Σιγουρα αυτό το γειτονια, δεν θα την ενοχλουσε.
Καταλαβε πως εφτιαχνε κατι για καποιο...κολπο,
αλλα ποτε δε ρωτησε. Τα λεφτα μας πιασαν τοπο.
Όταν μας το παραδωσε, μας εκλεισε το ματι.
Μου ηρθε στο νου μου τοτε ευθυς ένα παλιο "κομμάτι",
με τον ταμια που εδινε στους ληστες τις τσαντες
με τα λευτα κι ευχηθηκε: Καλη σας τυχη μαγκες.

Τις νυχτες μονο σκαβαμε. Τη μερα ειχε κοσμο.
Σας ειπα πως σε κεντρικο η τραπεζα ηταν δρομο.
Κάθε τοσο στηριζαμε το τουνελ να μην πεσει.
Γωνιες, σιδερα βαρια. Με επιανε η μεση.
Σκαβαμε ολοι με σειρα. Μιά ωρα ηταν η βαρδια .
Δεν αντεχε περισσοτερο κανενας. Ηταν άγρια,
σκληρη πολύ η δουλεια. Ο αερας να μην φτανει.
Μην φανταστείτε μαστορα, στον ώμο το σκεπάρνι,
και καλαμπουρια κανουμε με αλλους μαστορους διπλα.
Εδώ ηταν όλα...όλα...όλα...ολα ...μα όλα στην...τσιτα...

Ειχαμε και απροοπτα. Να, ένα ζευγαρακι,
παρανομο ηταν προφανως. Βρισκονταν το βραδακι.
Κρυβονταν όπως και εμεις. Τους βλεπαμε... αθελα μας.
Το «εκαναν» σχεδον διπλα μας. Όλα ηταν μπροστα μας.
Κρυμμένοι περιμεναμε τον «φιλο»...να τελειωσει,
και το φιλι του αποχωρισμου στην ερωμενη του να δωσει.
Ενταξει εδώ μου ξεφυγε ένα μετρο παραπανω,
αλλα καταλαβαίνετε. Σε αυτά...κι εγω τα χανω.

Εχασα εικοσι κιλα. Σκαβαμε εξι μηνες.
Και οι αλλοι τα ιδια. Στο καφενειο, μας ελεγαν κηφήνες,
οι αλλοι που δεν ξερανε. Και ότι χαζογυρναμε.

Πως τιποτα δεν κανουμε και οτι... κωλοβαραμε.
Εμεις χαμογελουσαμε, μα καναμε την..παπια.
Μοναχα κοιταζομασταν με νοημα στα ματια.
Σκεφτομουνα καμια φορα πως είναι αδικια.
Δεν χαίρεσαι ολοκληρη την...παρανομια.
Ακουσ τους αλλους διπλα σου να λενε ιστοριες,
και θα ηθελες πολύ να πεις: Ρε, λετε μαλακιες.
Μα δεν μπορείς. Το στομα σου πρεπει να εχεις κλεισμενο.
Μενει μοναχα η αγρια χαρα για ο,τι είναι καμωμένο...

Παρασκευη απογευμα. Η τραπεζα ειχε κλεισει.
Φυγαν ολοι οι υπαλληλοι. Ποιος να μας ενοχλησει;
Αρχισαμε να σκαβουμε γρηγορα για να μπουμε,
την άλλη μερα. Καποιοι ειπανε μηπως να κοιμηθουμε,
για να ειμαστε ξεκουραστοι. Ξημερωμα Σαββατο.
Μα, μια τελευταια μου φτυαριά, τρυπησε ευθυς τον πατο.

Μπηκαμε μεσα. Τι θεαμα... Για λιγο σαστισμενοι
καθισαμε καταχαμα. Ημασταν κουρασμενοι.
Θυριδες γυρω αμετρητες. Προσμεναν. Μας κοιτουσαν.
Και απ'εξω οι συναγερμοι...σαν σκυλοι αλυχτουσαν.
Ηρθε ένα περιπολικο. Κοιταξαν, κατι δεν ειδαν,
εδωσαν λαθος συναγερμο. Μετα από λιγο φυγαν.
Αρχισαμε να ανοιγουμε τις θυριδες μια μια.
Ηταν ευκολη δουλεια. Μα τι λεω; Σκετη λαγνεια...
Σαν ερωμενες τρυφερες τα ρουχα που πετανε,
και ολογυμνες σε παιρνουνε μαζι τους και σε πανε.
Σε ταξιδευουν σε ουρανους. Σου δειχνουν τα φεγγαρια.
Κι εμας τα ερωτικα παιχνιδια μας, ηταν ...λοστοί και φτυάρια.

Κοσμηματα, λιρες χρυσες, ομολογα και μαρκα.
Δολαρια εκκατομυρια ηταν εκει σε...πάκα.
Και «σκονες» ηταν διαφορες, δεμενες σε πακετα.
Εφτα πιστολια βρηκαμε. Το ένα ηταν μπερέτα.
Γεμισαν τριαντα σακβουαγιάζ, τριαντα κιλα το ένα.
Τσιμπιομασταν καποιες φορες, αλλα δεν ηταν ψεμα.
Όχι δεν ηταν ονειρο. Δεν ητανε ταινια.
Μεσημερακι Κυριακης. Η ωρα ηταν μια.

Φορτώσαμε και φύγαμε. Μαζί σε σπίτι ολοι,
που είχαμε πιασει από πριν. Εξω ήταν απ' την πολη.
Είχαμε ανοίξει τις μισες περιπου τις θυρίδες.
Καποιος ειπε: «Να γυρισουμε. Ειχε κι άλλες. Τις ειδες;».
Ήταν όμως αδυνατον. Ημασταν ...«πεθαμενοι».
Τρεις μερες ολοι αυπνοι. Και εξουθενωμένοι,
Ο υπνος ηρθε πιο γρηγορα. Μας εκλειναν τα ματια.
Ειπαμε: Αυτό ητανε. Ας πανε στα κοματια.
Δεν ξαναπαμε παλι εκει. Κι ας εχει κι άλλο «πραμα».
Ετσι κι αλλιως ειχε συμβει ηδη ...μεγαλο θαυμα.

Καπως ετσι τελειωσε αυτή η ιστορια.
Ποιος ξερεις ισως καποτε τη δουμε σε ταινια.
Από εμενα γεια χαρα. Ό,τι ειχα να πω το ειπα.
Και ελπιζω να καταλαβατε, πού εγινε...η τρυπα...

Και τωρα φιλοι μου ευθυς, τραγουδι παραθετω.
Ισως αναγκη αληθινα, να μην το εχετε υποθετω.
Μα ο ποιητης, γνωριζετε, ψωνιο είναι μεγαλο.
Αναρωτιεμαι μονο απλα, να βαλω αυτό ή ...άλλο.
Γιατι όπως καταλαβαίνετε, χιλια εχω τετραδια,
γεματα με ποιηματα. [Καλα, καποια είναι αδεια].
Μα θα γεμισουν συντομα. Το υποσχομαι δημοσια,
και στοιχημα βαζω τωρα εδώ, δυο χιλιαδες γροσια,
αν δεν γεμισουν συντομα. Σιγουρα θα κερδισω.
Κι αν δεν κερδισω, εχει καλως. Μπορω κι ετσι να ζησω.

Εγώ είμαι η νύχτα

Εγώ είμαι η νύχτα.
Των άστρων ορίζω εγώ την άγρια λάμψη.
Τα όρνια, τα φίδια, της ζούγκλας τα θεριά.
Εγώ είμαι η νύχτα.
Στα όνειρά σας μπαίνω κάθε βράδυ. Εφιάλτης.
Τις Ερινύες εγώ στέλνω. Σας δουλεύω μια χαρά.
Γιατί εγώ είμαι η νύχτα. Εγώ η είμαι η νύχτα.
Εγώ η είμαι η νύχτα. Εγώ η είμαι η νύχτα.

Εγώ είμαι η νύχτα.

Των φονιάδων σας μαχαίρια, εγώ βάζω στο χέρι.

Των δήμιων σας πλέκω στις κρεμάλες τα σχοινιά.

Εγώ είμαι η νύχτα.

Κρυφά μεσ' στα ποτήρια σας, βάζω δηλητήριο.

Δαίμονας είμαι. Σας δουλεύω μια χαρά.

Γιατί εγώ είμαι η νύχτα. Εγώ η είμαι η νύχτα.

Εγώ η είμαι η νύχτα. Εγώ η είμαι η νύχτα.

Εγώ είμαι η νύχτα.

Κλέβω και από τη μέρα σας όταν μπορώ τις ώρες.

Στα τιποτένια σχέδια σας, βάζω τρικλοποδιά.

Εγώ είμαι η νύχτα.

Φτύνω τις λέξεις μου με σιχασιά μπροστά σας.

Πιο άθλιος από όλους, μα σας δουλεύω μια χαρά

Γιατί εγώ είμαι η νύχτα. Εγώ η είμαι η νύχτα.

Εγώ η είμαι η νύχτα. Εγώ η είμαι η νύχτα.

Υ.Γ. Εδώ Ελεύθερα Εξάρχεια...

nikos1789@gmail.com

Ο Κόσμος Κρατών/Κεφαλαίου και η Κοινωνική Αντιεξουσία: Δύο Κόσμοι σε Σύγκρουση

Αντώνης Μπρούμας

Η κοινωνική αναμέτρηση διεξάγεται σήμερα με πολεμικούς όρους. Στον έναν πόλο της σύγκρουσης, τον κυρίαρχο, βρίσκεται ο κόσμος των κρατών και του κεφαλαίου. Στον αντίπαλο πόλο

τοποθετούνται οι σύγχρονες κοινωνίες σε κίνηση, ο κόσμος της κοινωνικής αντιεξουσίας και της αυτονομίας. Πρόκειται για δύο κόσμους διαμετρικά αντίθετους, ως προς τους τρόπους κυκλοφορίας και συσσώρευσης της κοινωνικής τους δύναμης αλλά και ως προς τις προοπτικές που ανοίγουν για τις κοινωνίες. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο αυτών κόσμων θα καθορίσει σε ποιες κοινωνίες θα ζήσουμε τον 21ο αιώνα, αν αυτές θα είναι καπιταλιστικές, αν θα είναι απελεύθερες ή αν θα έχουν εξοκείλει στον ολοκληρωτισμό.

Ο Κόσμος Κρατών / Κεφαλαίου: Ένας Κόσμος σε Διαρκή Κρίση

Το κεφάλαιο έχει καταστεί σε πλανητικό επίπεδο η ηγεμονική μορφή κοινωνικής εξουσίας. Απέκτησε αυτή τη δυνατότητα, αναπτύσσοντας σταδιακά πανίσχυρες δομές για την αποτελεσματική κυκλοφορία και συσσώρευση της δύναμής του και για τον μετασχηματισμό της κοινωνίας και της φύσης σύμφωνα με τα δικά του πρότυπα και ανάγκες. Τα κράτη και οι διακρατικοί οργανισμοί είχαν αναπόσπαστο ρόλο στην πραγμάτωση αυτής της δυνατότητας. Χάρη στην κρατική και διακρατική βία, η κυριαρχία του κεφαλαίου επιβλήθηκε πάνω στις κοινωνίες, θέτοντας στο περιθώριο κάθε άλλη απτή εναλλακτική.

Η σημερινή πλανητική ηγεμονία του κεφαλαίου δεν είναι, λοιπόν, αποτέλεσμα της λειτουργίας ενός δήθεν άορατου χεριού της καπιταλιστικής αγοράς αλλά της πολύ ορατής επιβολής από τα κράτη πάνω στις κοινωνίες του καπιταλισμού, αλλά και της σύγχρονης προγραμματικής εκδοχής του, του άκρως πολιτικού εγχειρήματος του νεοφιλελευθερισμού. Η νεοφιλελεύθερη μετάλλαξη του καπιταλισμού είναι μια εξαιρετικά βίαιη διαδικασία απόλυτης υπαγωγής των κοινωνιών και της φύσης στις διαδικασίες μεταβολισμού του κεφαλαίου μέσα από τον εξαναγκασμό της οργανωμένης στρατιωτικής βίας των κρατών. Μέσα σε τέσσερις δεκαετίες, ο νεοφιλελευθερισμός διαμόρφωσε τις κατάλληλες συνθήκες για την άρση κάθε ορίου, φυσικού ή κοινωνικού, στην κυκλοφορία και στη συσσώρευση της κοινωνικής εξουσίας του κεφαλαίου. Εντούτοις, η απόπειρα για την πλήρη απελευθέρωση του κεφαλαίου δεν υπήρξε χωρίς αντίτιμο για τον

καπιταλισμό, αφού έχει οδηγήσει σε μία άνευ προηγουμένου πύκνωση και εμβάθυνση των κρίσεων και των αντιφάσεων του. Έχοντας υπαχθεί σε μεγάλο βαθμό στον μεταβολισμό του κεφαλαίου και βαθιά εξαρτημένες από τις μεταλλάξεις του, οι κοινωνίες βιώνουν τέτοιες κρίσεις, όχι πια ως κρίσεις του κεφαλαίου αλλά ως δικές τους κρίσεις, όπως και τελικά είναι, ως μία κρισιακή κατάσταση που από εδώ και πέρα θα τείνει να γίνεται διαρκής.

Κοινωνική Αντιεξουσία, Κρίση, Προοπτική

Οι περίοδοι καθεστωτικής κρίσης αποτελούν στιγμές κοινωνικού ανταγωνισμού, όπου οι θέσεις των αντιτιθέμενων κοινωνικών δυνάμεων ρευστοποιούνται. Στην παρούσα κρίση, τα αυτόνομα κοινωνικά κινήματα αναδύονται μέσα από τις σύγχρονες αντιφάσεις του καπιταλισμού ως τα κύρια συλλογικά υποκείμενα με δυνατότητες για ριζοσπαστικές συνθέσεις και κοινωνικές αλλαγές. Αποτελούν τον βασικό αντίπαλο της καπιταλιστικής κυριαρχίας στη σύγχρονη κοινωνική αναμέτρηση, με τις εξελίξεις στα κοινοβούλια, αλλά και οπουδήποτε αλλού, να αποτελούν ουσιαστικά αντανάκλαση της άμπωτης ή της παλίρροιας των κινήματων.

Ως κοινωνική αντιεξουσία κατανοούμε τη συλλογική δύναμη της κοινωνίας: (α) να αγωνίζεται ενάντια στο σύμπλεγμα κρατών – κεφαλαίου όπως και ενάντια σε όλες τις άλλες μορφές εξουσίας διαχωρισμένης από το κοινωνικό σώμα καθώς και (β) να προάγει την άσκηση της κοινωνικής εξουσίας ως εμμενούς μέσα στην κοινωνία. Η κοινωνική αντιεξουσία ενυπάρχει ως δυνατότητα στην κοινωνία, όπως το αυτεξούσιο ενυπάρχει ως δυνατότητα στα άτομα. Αποτελεί προοπτική, που κάθε φορά πραγματώνεται μέσα από τους αγώνες. Είναι ροή, όχι καθεστώς. Η κοινωνική αντιεξουσία δεν έχει επαναστατικά υποκείμενα ούτε στοχεύει σε χιλιαστικές ουτοπίες, γιατί δεν έχει καμία καβάτζα ούτε κανένα μέλλον. Το υποκείμενο της κοινωνικής αντιεξουσίας είναι το αυτεξούσιο άτομο. Κόντρα στις διπολικότητες “φίλου – εχθρού”, στην κοινωνική αντιεξουσία αποφασίζει όλη η κοινωνία, που τίθεται σε κίνηση.

Η σύγχρονη κοινωνική αντιεξουσία παίρνει διάφορες επιμέρους μορφές συλλογικής οργάνωσης, όπως τη “μορφή – κίνημα”, “μορφή – συνδικάτο”, “μορφή – πλήθος”, “μορφή – κοινότητα”, “μορφή – παραγωγική δομή”, “μορφή – κοινά”, όχι όμως τη “μορφή – κόμμα”. Έχει τα χαρακτηριστικά κοινοτήτων αγώνα ή καλύτερα κοινωνικών κομματιών σε κίνηση. Συναρθρώνεται σε αυτόνομα κοινωνικά κινήματα και μορφές κοινωνικότητας. Οι σύγχρονες αυτές μορφές της κοινωνικής αντιεξουσίας δεν αυτοτοποθετούνται μέσα στα διαρθρωμένα δίκτυα αλληλεξάρτησης του υπάρχοντος πλαισίου κυριαρχίας, λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι οι διάφορες μορφές του συσχετισμού δυνάμεων δεν είναι δεδομένες. Με την πράξη τους, οι συλλογικές μορφές κοινωνικής αντιεξουσίας αποπειρώνται τη συγκρότηση εναλλακτικών κοινωνικοτήτων, που προεικονίζουν τις κοινωνικές σχέσεις του αύριο. Διαρρηγνύουν τις ταυτότητες που συγκροτούνται μέσα από το υπάρχον πλαίσιο κυριαρχίας, και μέσω αυτών αναδύονται νέα συνεκτικά συλλογικά νοήματα, τα οποία δίνουν λιγότερο έμφαση σε ιδεολογίες και περισσότερο έμφαση σε κουλτούρες, κοινωνικότητες, αξίες και τρόπους ζωής. Οργανώνονται με τη μορφή οριζόντιων δικτύων στον χώρο και ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες και δεν παρουσιάζουν τη λειτουργική διαφοροποίηση ανάμεσα σε αντιπρόσωπους και αντιπροσωπευόμενους. Διαφοροποιούν τις δομές τους και καταμερίζουν εργασίες, συγκροτώντας συντονιστικά, επιτροπές, ομάδες εργασίας με κανόνες αποθεσμοποίησης της εξουσίας, όπως μικρή διάρκεια θητείας σε καίριες θέσεις, εναλλαγή των ρόλων, λογοδοσία, ανακλητότητα. Επικεντρώνουν στην αποδόμηση της συμβολικής διάστασης της κυριαρχίας και στη δημιουργία χώρων αυτονομίας.

Ιστορικά, οι σύγχρονες μορφές κοινωνικής αντιεξουσίας πατάνε στις καλύτερες παραδόσεις των ιστορικών μαζικών κινήματων, αναδύονται όμως στην πρώτη γραμμή της σύγκρουσης με την κυριαρχία, με τη χρεοκοπία των λογικών της πρωτοπορίας μέσα στα κοινωνικά κινήματα. Έτσι, την πρώτη Ιανουαρίου του 1994, μια ομάδα ιθαγενών, μέχρι τότε στο περιθώριο της κοινωνίας, ξεσηκώνονται στα δάση του Μεξικού, όχι για να διεκδικήσουν την συμπερίληψή τους στον κορμό της κοινωνικής ζωής, αλλά για να

απαιτήσουν τον σεβασμό στη διαφορετικότητά τους, να υπερασπιστούν τα αυτόνομα εδάφη τους και το δικαίωμά τους στην αυτοδιάθεση. Ακολουθούν το altermondialiste κίνημα, έρχονται τα ιθαγενικά κινήματα στο προσκήνιο, η Αργεντινή ανοίγει τον δρόμο για τη διάδοση μαζικών κινημάτων λαϊκής εξουσίας [poder popular] σε όλη την Λατινική Αμερική, οι εξεγέρσεις στη Δύση πληθαίνουν, μία νέα κοινωνικότητα συγκλονίζει τον αραβικό κόσμο, το κίνημα για πραγματική –για άμεση– δημοκρατία κινητοποιεί παγκοσμίως εκατομμύρια ανθρώπους για μήνες και έπεται συνέχεια. Δεν ωφελεί όμως μία ιστορική περιοδολόγηση στα ξεσπάσματα της κοινωνικής αντιεξουσίας, για να αντιληφθούμε τι ακριβώς συμβαίνει. Αντίθετα, σε όλη αυτή την χρονική περίοδο, ένας ολόκληρος κόσμος εργάζεται στη βάση της κοινωνίας, υφαίνοντας εναλλακτικές κοινωνικές σχέσεις κάτω από το κέλυφος του παλιού. Ο κόσμος της κοινωνικής αντιεξουσίας δεν αγωνίζεται πια για τη συμπερίληψή του στις παροχές του κράτους πρόνοιας, με αντάλλαγμα την αναγνώριση της νομιμότητας του κράτους, αλλά για την υποκατάσταση των κρατικών δομών με κοινοτικές/αυτοδιαχειριζόμενες δομές για την καθημερινή διακυβέρνηση των ζώων μας. Παράλληλα, επιζητά την αυτάρκεια και τη διαφοροποίηση της παραγωγής, με σκοπό τη σταδιακή απεξάρτηση τόσο από την αγορά, όσο και από τον καπιταλιστικό χρόνο και τους ρυθμούς παραγωγής που αυτός επιβάλλει.

Η κοινωνική αντιεξουσία αποτελεί την απάντηση των κοινωνιών κόντρα στη γιγάντωση και αποχαλίνωση της κοινωνικής εξουσίας του κεφαλαίου, όπως αυτή κατέστη δυνατή με τη βίαιη επιβολή των κρατών. Είναι ο σύγχρονος αντίπαλος πόλος απέναντι στο σύμπλεγμα κρατών/κεφαλαίου, που ανοίγει πραγματικές προοπτικές για μετακαπιταλιστικές κοινωνίες. Η κοινωνική αναμέτρηση, ουδέποτε αλλά ούτε και σήμερα, λαμβάνει χώρα ανάμεσα, από τη μία, στο κεφάλαιο και, από την άλλη, στην επαναστατική κυβέρνηση (κράτος) μαζί με τον λαό. Το κράτος συμπλέκεται με το κεφάλαιο και φέρει εγγενώς τα στοιχεία της αστικής κοινωνίας. Έτσι, δεν μπορεί να συμπεριληφθεί σε κανενός είδους αντικαπιταλιστική στρατηγική παρά μόνο σε μία αντικρατική στρατηγική αλλαγής των συσχετισμών στην κοινωνία, υποχώρησης

της κατασταλτικής δράσης του κράτους πάνω στα κινήματα, αποδιάρθρωσης των δομών και των μονοπωλίων του και κατάληψης του κενού από τις νέες μορφές ζωής της κοινωνικής αντιεξουσίας. Ο χώρος, που πρέπει να επιδιώξουμε να δημιουργηθεί, μπορεί να δώσει έτσι τη δυνατότητα στις συλλογικές μορφές της κοινωνικής αντιεξουσίας να ξεπεράσουν τη μερικότητα των επιμέρους αγώνων, την ανεπαρκή δικτύωση των κινημάτων, τις ελλείψεις υλικής αυτονομίας και το αδύναμο των αυτοθεσμίσεων, που σήμερα τις κατατρέχει. Να δομηθούν, δηλαδή, ως συγκροτημένα συλλογικά υποκείμενα με όρους που είναι δυνατόν να ανοίξουν πραγματικές απελευθερωτικές προοπτικές σε μακρο-κοινωνικό επίπεδο και, τελικά, να σηκώσουν το βάρος της κοινωνικής αναμέτρησης.

Συμπερασματικά, το σύγχρονο διακύβευμα δεν είναι για εμάς η κατάληψη της εξουσίας του κράτους αλλά η αλλαγή συσχετισμών μέσα στην κοινωνία για τη δημιουργία όρων, που θα επιτρέπουν τη διεύρυνση της κοινωνικής αντιεξουσίας μέσα από κοινωνικές σχέσεις/θεσμίσεις που θα αποδιαρθρώνουν τις κρατικές δομές και θα εκτοπίζουν την παντοκρατορία του κεφαλαίου.

Η Κοινωνική Αναμέτρηση Σήμερα

Στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρη την περιφέρεια της Ευρώπης, η κοινωνική αναμέτρηση μπορεί να παρομοιαστεί με διαδοχή χτυπημάτων ενός αγώνα πυγμαχίας ανάμεσα στο σύμπλεγμα κρατών/κεφαλαίου και στην κοινωνική αντιεξουσία. Κάθε χτύπημα του συμπλέγματος κρατών/κεφαλαίου απαντάται με τις αντιστάσεις των από κάτω. Τέτοια χτυπήματα αποτελούν στιγμές στη συγκρότηση, θέση σε κυκλοφορία, συσσώρευση και μετασχηματισμό της κοινωνικής δύναμης κάθε πόλου της σύγκρουσης. Όπως είναι αναμενόμενο, αντίθετα όμως με τις συνήθειες στενές οπτικές του κοινωνικού πολέμου, τα χτυπήματα δεν εντοπίζονται μόνο στη σχέση κεφαλαίου – εργασίας αλλά διατρέχουν όλο το εύρος του κοινωνικού. Η δική μας, άλλωστε, κριτική της πολιτικής οικονομίας είναι αντιεξουσιαστική, είναι μία μακροκοινωνική πολιτική οικονομία για το πώς τόσο το κεφάλαιο/κράτος όσο και η κοινωνική αντιεξουσία κυκλοφορούν και συσσωρεύουν την

κοινωνική τους δύναμη, επομένως μία πολιτική οικονομία που δεν περιορίζεται μόνο στις σχέσεις/δυνάμεις παραγωγής.

Έτσι, για να επιλύσει την κρίση του, το σύμπλεγμα κρατών/κεφαλαίου χτυπά κατά μέτωπο τις κυριαρχούμενες τάξεις με τη μείωση των μισθών και τους άλλους τρόπους αύξησης της άντλησης της υπεραξίας. Τα κοινωνικά υποκείμενα των κυριαρχούμενων ανταπαντούν με χτυπήματα γενικών απεργιών και λοιπών τρόπων ανυπακοής γύρω από την αναπαραγωγή της μισθωτής εργασίας. Επιπλέον, το σύμπλεγμα κρατών/κεφαλαίου χτυπά κάτω από τη μέση, απαλλοτριώνοντας μικρή ιδιοκτησία και αυξάνοντας τη φορολογία των κυριαρχούμενων τάξεων. Η κοινωνική αντιεξουσία ανταπαντά με κινήματα υπεράσπισης της μικρής ιδιοκτησίας και άρνησης πληρωμών. Περαιτέρω, το σύμπλεγμα χτυπά πλαγίως, απαλλοτριώνοντας δημόσιους χώρους και αναγκαίους για την κοινωνική αναπαραγωγή φυσικούς πόρους. Η κοινωνική αντιεξουσία ανταπαντά με κινήματα υπεράσπισης/αποκατάστασης του δημόσιου χαρακτήρα του κοινωνικού πλούτου. Το σύμπλεγμα επιτίθεται με την καταστολή, την κατάσταση εξαίρεσης για τα επικίνδυνα κοινωνικά υποκείμενα και τον σύγχρονο ολοκληρωτισμό. Η κοινωνική αντιεξουσία αντεπιτίθεται με την από τα κάτω επιβολή συλλογικών αντιεξουσιαστικών/δημοκρατικών de facto δικαιωμάτων και την προσπάθεια ανατροπής των κρατικών δομών από θεσμίσεις άμεσης δημοκρατίας. Το κεφάλαιο/κράτος επιτίθεται διαδίδοντας το εμπόρευμα σε κάθε πτυχή της ζωής. Η κοινωνική αντιεξουσία ανταπαντά με τη διάδοση των κοινών και των νέων μορφών ζωής που αναδύονται μέσα από τα κινήματα. Μπορούμε να προσθέσουμε σειρά άλλων χτυπημάτων σε όλες τις πλευρές του κοινωνικού. Το ότι μέχρι τώρα τρώμε ξύλο πολύ περισσότερο από όσο δίνουμε, δεν αποτελεί λόγο απογοήτευσης αλλά συνθήκη της κυριάρχης μας. Θα ξέρουμε ότι σημειώνουμε κάθε φορά νίκες, όταν ζούμε όλο και περισσότερο σε χώρους συλλογικής απελευθέρωσης και αυτονομίας, όταν καλύπτουμε όλο και περισσότερες από τις ανάγκες μας από τη σφαίρα των κοινών.

Έτσι μαίνεται σήμερα ο κοινωνικός πόλεμος. Και η σημερινή

συγκυρία αποτελεί κρίσιμη καμπή της κοινωνικής σύγκρουσης, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη, καθώς τώρα κορυφώνονται όλες οι αντιφάσεις και τα αδιέξοδα του συστήματος. Η εύρεση των νέων ισορροπιών αποτελεί ακόμη ζητούμενο, που θα απαντηθεί με την αλλαγή ή μη των συσχετισμών δύναμης από την είσοδο των από κάτω στο προσκήνιο της πολιτικής. Σε αυτό το κοινωνικό – ιστορικό πλαίσιο, συνεπεία της αντιπαράθεσης, αναδύεται στην Ευρώπη το ενδεχόμενο κυβερνήσεων της αριστεράς, με προμετωπίδα την Ελλάδα (ΣΥΡΙΖΑ) και την Ισπανία (Podemos), ως αντιπαραβολή στο ενδεχόμενο ενός νεοφιλελεύθερου αυταρχισμού, κοινωνικά παγιωμένου σε εθνικιστικές βάσεις. Σε αυτή τη συγκυρία, οι επερχόμενες βουλευτικές εκλογές θα αποτελέσουν μια μόνο στιγμή στη συμπύκνωση του κοινωνικού ανταγωνισμού. Αμέσως μετά ξεκινά μία πυκνή χρονική περίοδος, όπου οι νέες συνθέσεις θα γίνουν σε κλίμα μεγάλης κοινωνικής πόλωσης.

Επίλογος – Σημείωμα από το Μέλλον

Έχουν περάσει 22 χρόνια από τότε που ο Francis Fukuyama προφήτευσε το τέλος της ιστορίας και ακόμη δεν έχουμε καταφέρει να αρθρώσουμε μία τελική απάντηση σε αυτή την ψευδοπροφητεία του νεοφιλελευθερισμού. Μπορεί οι εξεγέρσεις μας απανταχού της γης να αποδεικνύουν διαρκώς πως οι καπιταλιστικές κοινωνίες είναι κάθε άλλο παρά ελεύθερες και επιθυμητές. Ωστόσο, έχουμε μέχρι σήμερα αποτύχει να δώσουμε μία συνεκτική προοπτική για μία ζωή με νόημα πέρα από τον καπιταλισμό.

Οι συγκρούσεις του αύριο ανάμεσα στα κυρίαρχα συστήματα εξουσίας και τις ριζοσπαστικές δημοκρατίες των εξεγερμένων θα είναι δριμύτερες. Την ίδια ώρα, οι δομικές κρίσεις του συστήματος θα οδηγήσουν σε μία μόνιμη κατάσταση απώλειας νοήματος, ανασφάλειας και φόβου για την ανθρώπινη ύπαρξη. Σε αυτό το μέλλον που μας επιφυλάσσουν, η κοινωνική αλλαγή σε αντιεξουσιαστική κατεύθυνση ισοελευθερίας μπορεί να γίνει ζητούμενο και αιτία κινητοποίησης για εκατομμύρια ανθρώπους. Εντούτοις, η απελευθερωτική προοπτική δεν θα αφεθεί χωρίς απάντηση από τους κυριάρχους αλλά θα βρίσκεται σε ευθεία

αντιπαράθεση με τους μονόδρομους ενός σωτηριολογικού ολοκληρωτισμού νέας κοπής. Στο κενό, λοιπόν, κοινωνικής αναπαραγωγής, που θα γίνεται από εδώ και πέρα όλο και πιο πιεστικό, η κυριαρχία θα απαντά όχι με κάποιου είδους κοινά αποδεκτές λύσεις αλλά με χομπσιανούς όρους. Θα διατρανώνει, δηλαδή, την αναγκαιότητα περιστολής κάθε δικαιώματος απέναντι στον τρόπο ενός πολέμου όλων εναντίον όλων μέσα σε έναν διαλυμένο και στερημένο από τις υλικές και διανοητικές συνθήκες της αυτονομίας του κοινωνικό ιστό.

Απέναντι στην προοπτική του ολοκληρωτισμού τυχαίνει ο κλήρος στις δικές μας γενιές να αντιπαρατάξουμε την προοπτική της απελευθέρωσης. Στις κατευθύνσεις και στις πρακτικές των σύγχρονων κοινωνικών κινημάτων βρίσκονται οι σπόροι των δικών μας απαντήσεων. Απέναντι στις παρωχημένες συλλήψεις στρατηγικών σχεδίων για την ανατροπή από τα πάνω του υπάρχοντος, που χαρακτηρίζουν τις πρωτοπορίες, αντιπαραβάλλουμε τη συγκρότηση νέων μορφών κοινωνικότητας, που μέσα από τα κινήματά μας θέτουν ολόκληρες κοινωνίες σε δημιουργική κίνηση, προεικονίζοντας το αύριο. Απέναντι σε μία στενή κυκλική σύλληψη της διαλεκτικής αντιπαράθεσης με το υπάρχον, που εγκλωβίζει τις απελευθερωτικές δυνάμεις μέσα στο ίδιο το καπιταλιστικό πλαίσιο, προτάσσουμε τη διαρκή εκδίπλωση και ανάπτυξη από τα κάτω εμβόλιμων αντάρτικων δικτύων και συστημάτων αντιεξουσίας με στόχο την αντίθεση από καλύτερες οργανωτικά θέσεις και τη σύνθεση, όχι στη βάση της κατάληψης του κράτους αλλά στη βάση της αποσάρθρωσης/κατάργησης όλων των λειτουργιών του. Απέναντι στις δυνάμεις της καπιταλιστικής αγοράς ξεκινάμε να συγκροτούμε αντικαπιταλιστικά κοινά ολόκληρης της κοινωνικής αναπαραγωγής, που θα διασφαλίζουν τις υλικές συνθήκες της αυτονομίας μας και την εναρμόνιση με το φυσικό περιβάλλον. Και απέναντι στις χιλιαστικές αντιλήψεις πλήρους υπαγωγής του ατόμου στο σύνολο, επεξεργαζόμαστε μία διαλεκτική προσώπου/κοινότητας, που να είναι αξιοβίωτη και να δίνει ουσιαστικές διεξόδους στη δημιουργικότητα του ανθρώπου.

Τα ανταγωνιστικά κινήματα, κομμάτι των οποίων αποτελούμε,

μπορεί μέχρι σήμερα να μην στάθηκαν στο ύψος των περιστάσεων αλλά σίγουρα δεν έχασαν ευκαιρία να αναμετρηθούν με την κυριαρχία και μπόλιασαν αποφασιστικά την κοινωνία με τον σπόρο της ελευθερίας. Στις συγκρούσεις που έπονται, τα κινήματα καλούνται να ανασυγκροτηθούν, να πάρουν θέσεις μάχης, να εκμεταλλευθούν στο έπακρο όλες τις αντιφάσεις και τις ρωγμές του συστήματος για τη διεύρυνση της συλλογικής μας δύναμης έναντι του κεφαλαίου και του κράτους και να καθορίσουν τις εξελίξεις σε απελευθερωτική κατεύθυνση. Σύντροφοι, αυτός ο αγώνας δεν τελειώνει ποτέ. Τώρα όμως δεν υπάρχει χρόνος να κοιτάξουμε πίσω. Τώρα είναι η στιγμή της ανασυγκρότησης, της επίθεσης, της εξόδου προς το μέλλον.

Εμείς οι πρόσφυγες – Τρία κείμενα

Χάνα Αρεντ, Τζόρτζιο Αγκάμπεν, Εντσο Τραβέρσο. Εμείς οι πρόσφυγες. Τρία κείμενα, μτφρ. Κώστας Δεσποινιάδης, Άκης Γαβριηλίδης, Νίκος Κούρκουλος, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2015, σελ. 120

Νίκος Κατσιαούνης

Είναι πλέον έκδηλο σε όλους το γεγονός ότι το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα δεν αποτελεί ένα «πρόβλημα» προς επίλυση αλλά μια νέα κοινωνική και πολιτική συνθήκη την οποία τόσο οι πρόσφυγες όσο και οι κοινωνίες που τους υποδέχονται πρέπει να διαχειριστούν.

Το βιβλίο «Εμείς οι πρόσφυγες» αποτελεί ένα μικρό τομίδιο με τρία κείμενα διαφορετικών αλλά εξαιρετικά σημαντικών στοχαστών, τα οποία γράφτηκαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Πρόκειται για κείμενα της Χάνα Άρεντ, του Τζόρτζιο

Αγκάμπεν και του Έντσο Τραβέρσο.

Το πρώτο κείμενο, με τίτλο «**Εμείς οι πρόσφυγες**», γραμμένο τον Ιανουάριο του 1943, είναι της Χάνα Άρεντ, μιας εκ των σημαντικότερων πολιτικών στοχαστών του αιώνα που πέρασε. Εδώ η συγγραφέας περιγράφει την κατάσταση των Εβραίων που αναγκάστηκαν να διαφύγουν από τη ναζιστική Γερμανία. Με έντονα συναισθηματικά στοιχεία αλλά και βαθιά πολιτικά, η Άρεντ παραθέτει με ζοφερό τρόπο τις σκέψεις, το βίωμα αλλά και τις ελπίδες των ανθρώπων που αναγκάστηκαν να φύγουν μιας και οι διακρίσεις αποτέλεσαν το μεγάλο κοινωνικό όπλο με το οποίο κάποιος μπορεί να σκοτώσει ανθρώπους χωρίς αιματοχυσία. «Η κόλαση δεν είναι πια μια θρησκευτική δοξασία ή μια φαντασίωση, αλλά κάτι εξίσου αληθινό με τα σπίτια τις πέτρες και τα δέντρα», ομολογεί η Άρεντ, επισημαίνοντας ότι ο αμοιβαίος σεβασμός των λαών (εάν ποτέ υπήρξε) έγινε συντρίμια όταν η Ευρώπη επέτρεψε να αποκλεισθεί και να διωχθεί το πιο αδύναμο μέλος της.

Αυτό το κείμενο της Άρεντ, εξαιρετικά επίκαιρο μετά από 70 χρόνια, αποτελεί μια κραυγή αγωνίας και οργής. Αγωνία για το παρόν και το μέλλον των συνανθρώπων της που εκπατρίστηκαν και οργή για έναν κόσμο, όπως ο δυτικός, που επέτρεψε στις ρωγμές της πολιτικής και κοινωνικής του συγκρότησης τον αποκλεισμό και την εξαίρεση.

Το δεύτερο κείμενο του τόμου είναι του Τζόρτζιο Αγκάμπεν, γραμμένο το 1996, με τίτλο «**Πέρα από τα δικαιώματα του ανθρώπου**». Σε αυτό το εξαιρετικά σημαντικό κείμενο ο Αγκάμπεν βλέπει τον πρόσφυγα ως τη μόνη νομικο-πολιτική κατηγορία στην οποία μπορούμε να διαβλέψουμε τις μορφές και τα όρια μια πολιτικής κοινότητας που έρχεται, ειδικά τη στιγμή που το νεωτερικό έθνος-κράτος καταρρέει και οι έως τώρα υπάρχουσες κατηγορίες του «πολίτη», του «ανθρώπου» και του «λαού» αποδεικνύονται άνευ περιεχομένου. Για τον συγγραφέα, οι Διακηρύξεις των Δικαιωμάτων δεν θα πρέπει να αποτελούν αιώνιες και μεταδικαϊκές αξίες αλλά θα πρέπει να τις εντάξουμε στην πραγματική τους λειτουργία εντός της συγκρότησης του έθνους-

κράτους, στο πέρασμα από τη θειϊκής προέλευσης βασιλική κυριαρχία στην εθνική κυριαρχία. «Στην ουσία, τα δικαιώματα του ανθρώπου εκπροσωπούν πάνω απ' όλα την πρωταρχική μορφή εγγραφής της γυμνής φυσικής ζωής στη νομικο-πολιτική τάξη του έθνους-κράτους. [...]

Το έθνος-κράτος σημαίνει ένα κράτος που καθιστά τη γέννηση, τον τοκετό (δηλαδή τη γυμνή ανθρώπινη ζωή) θεμέλιο της κυριαρχίας του». Ο πρόσφυγας αποτελεί μια οριακή έννοια που θέτει υπό διερώτηση τις αρχές του έθνους-κράτους, αποτελεί ένα ανησυχητικό στοιχείο επειδή σπάει την ταύτιση μεταξύ ανθρώπου και πολίτη, μεταξύ γέννησης και εθνικότητας, δημιουργώντας κρίση στις κυρίαρχες δομές. Και στην εποχή μας παρατηρείται το γεγονός ότι μεγάλα κοινωνικά τμήματα δεν μπορούν να εκπροσωπηθούν μέσα σε αυτές τις δομές. Έτσι, ο Αγκάμπεν εκφράζει την αγωνία για μια ανανέωση των νομικο-πολιτικών κατηγοριών της νεωτερικότητας, μια διερώτηση για την έννοια του πολίτη στις σημερινές κοινωνίες, και, κατ' επέκτασιν, για τη δημιουργία νέων σημασιών και νοημάτων. Αλήθεια, τι σημαίνει σήμερα «Άγγλος πολίτης» στο Λονδίνο;

Το τελευταίο κείμενο **«Εξορία και βία: Μια ερμηνευτική της απόστασης»** είναι του Έντσο Τραβέρσο. Με αυτό του το κείμενο ο συγγραφέας επιχειρεί να δώσει το αποτύπωμα των εκπατρισμένων διανοούμενων του προηγούμενου αιώνα, οι οποίοι, λόγω της θέσης τους, έγιναν οι ευαίσθητοι κοινωνικοί σεισμογράφοι των συγκρούσεων και των αντιφάσεων μέσα στο κοινωνικοιστορικό πεδίο, οξυδερκείς αναλυτές της «εποχής των άκρων», στην οποία η ανθρωπότητα είδε την Άβυσσο να την κοιτά κατάματα. Ο πόλεμος, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ο εκτοπισμός, η ατομική βόμβα, η βία και οι φρικαλεότητες του προηγούμενου αιώνα αποτελούν μερικά από τα θέματα με τα οποία αναμετρήθηκαν οι «παρίες διανοούμενοι», πλέκοντας παράλληλα δεσμούς ανάμεσα σε ρεύματα σκέψης, γλώσσες και λογοτεχνίες. «Δεν μετακινούνται μόνο οι άνθρωποι και τα εμπορεύματα, μεταναστεύουν επίσης και οι θεωρίες, διασταυρώνονται και υβριδοποιούνται, ριζώνουν και μεταμορφώνονται μπολιασμένες πάνω σε άλλες κουλτούρες». Και το

παραπάνω είναι εξαιρετικά σημαντικό για να κατανοήσουμε τη γεωγραφία της κριτικής σκέψης του 20ού αιώνα.

Παρ' όλη τη χρονική τους απόσταση, αυτά τα τρία κείμενα συνομιλούν μεταξύ τους, δίνοντάς μας έναν δημιουργικό αναστοχασμό για ένα ζήτημα που ενδεχομένως να αποτελέσει το έναυσμα ώστε οι δυτικές κοινωνίες να κοιτάξουν κατάματα τον εαυτό τους.

Πηγή: <https://www.efsyn.gr/arthro/prosfyges-kai-krisi>

Μια κριτική υπεράσπιση του δημόσιου χώρου των Εξαρχείων

...Η φαντασιακή συγκρότηση του χώρου και τα όρια της

Δημήτρης Πέττας

Ο αστικός χώρος αποτελεί κοινωνική κατασκευή και ως τέτοια ενσωματώνει αξίες, συμβολισμούς και νοήματα, τόσο ιστορικά όσο και σύγχρονα. Σε μία περίοδο που η κοινωνικές λειτουργίες του χώρου συνεχώς υποβαθμίζονται προς όφελος των οικονομικών, σηματοδοτώντας την κατακυριάρχηση της χρηστικής από την ανταλλακτική αξία (Lefebvre, 1968; Debord, 1968) και η κανονικότητα όπως αυτή καθορίζεται από τις εκάστοτε οικονομικές “αναγκαιότητες” οδηγεί τους δημόσιους χώρους στην ομογενοποίηση και την απογύμνωση από ουσιαστικές κοινωνικές λειτουργίες, η ανάδειξη και στήριξη χώρων οι οποίοι λειτουργούν ως αστικά κοινά (Harvey, 2012) είναι κρίσιμη.

Στη γειτονιά των Εξαρχείων, μια γειτονιά που από το 1973 αποτελεί κρίσιμο και προνομιακό χώρο για τη ριζοσπαστική

αφήγηση στην Ελλάδα, κάτοικοι, επισκέπτες και εργαζόμενοι έχουν αναπτύξει μία ιδιαίτερη σχέση με τον δημόσιο χώρο η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό οικειοποίησης, χρήση του για εναλλακτική και μη καταναλωτική ψυχαγωγία και σε αρκετές περιπτώσεις διαμόρφωση του μέσα από αυτοδιαχειριστικές πρακτικές. Ταυτόχρονα, η γειτονιά των Εξαρχείων- και λόγω των πολιτικών χαρακτηριστικών της- αποτελεί ταυτόχρονα έναν χώρο όπου οι άνθρωποι του υπογείου (βλ. Ηλίας Πετρόπουλος) βρίσκουν στοιχεία αποδοχής και ένταξης. Τα χαρακτηριστικά του δημόσιου χώρου των Εξαρχείων συνδέονται με δύο αντιθετικές προσεγγίσεις της ευρύτερης περιοχής: στη μία πλευρά εμφανίζονται αναφορές σε “γκέτο” και απαγορευμένες ζώνες και στην άλλη σε έναν χώρο ελευθερίας και δημιουργίας.

Σε κάθε χωρική ενότητα αναπτύσσονται σχέσεις εξουσίας οι οποίες σε σημαντικό βαθμό διαμορφώνουν το κοινωνικό περιβάλλον αλλά και τον ίδιο τον χώρο. Οι σχέσεις αυτές αφενός λαμβάνουν διαφορετικές μορφές και αφετέρου αναπτύσσονται σε διαφορετικά επίπεδα. Οι σχέσεις εξουσίας, σύμφωνα με τον Foucault (1975; 1980; 1991; 1994), δεν αποτελούνται αποκλειστικά από πρακτικές οι οποίες λαμβάνουν τη μορφή απευθείας αντιπαράθεσης. Ταυτόχρονα με τις παραπάνω, κρίσιμη θεωρείται η διαμόρφωση του πεδίου πιθανών δράσεων αντίπαλων ομάδων και μηχανισμών μέσω της εισαγωγής πρακτικών, χρήσεων και λειτουργιών οι οποίες περιορίζουν εμμέσως το πεδίο δράσης τους. Επιπλέον, ειδικά σε περιοχές όπως τα Εξάρχεια όπου εμφανίζεται υψηλή συγκέντρωση συμβολικού κεφαλαίου το οποίο συγκροτείται όπως αναφέρει ο Bourdieu (1994) στην “κοινή αναγνώριση της αξίας του”, οι σχέσεις εξουσίας οι οποίες συγκροτούνται στο επίπεδο των συμβολισμών και των νοημάτων είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Η κοινή συμμετοχή κατοίκων, επισκεπτών, πολιτικών και κοινωνικών ομάδων αλλά και μέρους των καταστηματαρχών της περιοχής σε ένα αρκετά ενιαίο συμβολικό σύστημα έχει οδηγήσει στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για τους μετέχοντες στη ριζοσπαστική αφήγηση στις σχέσεις εξουσίας, οι οποίες αναπτύσσονται στο φαντασιακό επίπεδο και μεταφράζονται σε χωρικές συνθήκες και πρακτικές: διάδοση ριζοσπαστικών αφηγήσεων στο αστικό περιβάλλον, δράσεις

αλληλεγγύης και αντίστασης, υψηλά επίπεδα ανεκτικότητας και αποδοχής κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων.

Εντούτοις, η κυριαρχία των ριζοσπαστικών αφηγήσεων στο φαντασιακό επίπεδο εμφανίζει αδυναμία στο να μεταφραστεί σε αντίστοιχες πρακτικές στο επίπεδο της καθημερινότητας, ιδιαίτερα σε ότι αφορά συνθήκες αποκλεισμού οι οποίες πράγματι εμφανίζονται στα Εξάρχεια. Στον κεντρικό δημόσιο χώρο της γειτονιάς, στην πλατεία Εξαρχείων, υπάρχουν σημαντικές ομάδες (παιδιά, ηλικιωμένοι, οικογένειες) οι οποίες είτε υποεκπροσωπούνται είτε απουσιάζουν ολοκληρωτικά. Αιτία του αποκλεισμού τους αποτελεί σε σημαντικό βαθμό η μαζική κατανάλωση κάνναβης και η παρουσία επιθετικών ομάδων χωρίς ιδεολογική/ πολιτική συγκρότηση οι οποίες είτε σχετίζονται με το εμπόριο ουσιών είτε προβαίνουν σε πρακτικές αποκλεισμού παρουσιαζόμενοι ως ελεγκτές του πλήθους και των δραστηριοτήτων στη πλατεία.

Με το πρώτο σκέλος δεν επιθυμώ να μπω σε μία κριτική της κάνναβης ή στη κατάταξη της στις ναρκωτικές ουσίες. Αποτελεί όμως γεγονός ότι όταν σε έναν δημόσιο χώρο υπάρχουν σε καθημερινή βάση πολυάριθμοι καταναλωτές της, έχουμε μία πρακτική η οποία αποκλείει την παρουσία παιδιών, ηλικιωμένων και οικογενειών. Θεωρώ εδώ δεδομένο ότι οποιαδήποτε ριζοσπαστική προσέγγιση του χώρου θέτει ως κύριο στόχο την άρση των αποκλεισμών και την ένταξη. Η οπτική αυτή υιοθετείται και από πολιτικές ομάδες και κατοίκους οι οποίοι προχώρησαν στην ίδρυση της Λαϊκής Συνέλευσης Εξαρχείων με σκοπό την ανατροπή των συνθηκών αποκλεισμού. Η απόσταση μεταξύ των σχέσεων εξουσίας στο φαντασιακό επίπεδο και στο επίπεδο της καθημερινότητας οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην απόπειρα εκμετάλλευσης και οικειοποίησης κυρίαρχων εννοιών της πρώτης κατηγορίας από τις ομάδες οι οποίες αποτελούν παράγοντες αποκλεισμού. Η μαζική κατανάλωση κάνναβης συμβαίνει στο όνομα της ελευθερίας και οι αναίτιες βίαιες επιθέσεις στο όνομα της αναρχίας.

Φυσικά, οι φορείς των παραπάνω καμία σχέση δεν έχουν με

οποιαδήποτε συλλογικότητα και συγκροτημένη ομάδα της περιοχής. Η επίκληση των κυρίαρχων εννοιών και συμβολισμών της γειτονιάς συμβαίνει με μοναδικό στόχο τη “νομιμοποίηση” της παρουσίας και των πρακτικών τους και το γεγονός αυτό- η ανάγκη ένταξης και άντλησης στοιχείων από το συλλογικό φαντασιακό της περιοχής- υπογραμμίζει τη σημασία των σχέσεων εξουσίας στο φαντασιακό επίπεδο. Οι πραγματικοί μέτοχοι και στυλοβάτες των εννοιών αυτών και των συνεπαγόμενων πρακτικών- πολιτικοί και κοινωνικοί χώροι, κάτοικοι και κάποιοι καταστηματαρχες- έχουν σε σημαντικό βαθμό αντιληφθεί την απόπειρα των φορέων του αποκλεισμού να ισχυροποιηθούν μέσω της ένταξης τους στο συλλογικό φαντασιακό. Χαρακτηριστική είναι η ανάπτυξη και χρήση του όρου “κοινωνικός κανιβαλισμός” η οποία έρχεται να οριοθετήσει τη μετάφραση των κυρίαρχων νοημάτων σε πρακτικές. Εντούτοις, η ελευθερία της περιστασιακής χρήσης της πλατείας για εκδηλώσεις και δράσεις είχει δώσει στα ριζοσπαστικά συλλογικά υποκείμενα της περιοχής μία ψευδαίσθηση ηγεμονίας η οποία όμως γκρεμίζεται καθημερινά από τις πρακτικές αποκλεισμού.

Η Λαϊκή Συνέλευση Εξαρχείων και η αυτόνομη δράση πολιτικών ομάδων και οργανώσεων κατοίκων ωστόσο, έχει ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια να επεμβαίνει ουσιαστικά και αποτελεσματικά στις σχέσεις εξουσίας στο επίπεδο της καθημερινότητας αντλώντας εργαλεία και από τους δύο τρόπους που αναφέρθηκαν πριν. Στο επίπεδο της απευθείας αντιπαράθεσης δημιουργήθηκαν ομάδες αποτροπής του εμπορίου ενώ στο επίπεδο της δημιουργίας αποτρεπτικών συνθηκών διοργανώθηκαν πορείες, εκδηλώσεις και δραστηριότητες οι οποίες έχουν ως στόχο την επανένταξη των αποκλεισμένων ομάδων. Το γεγονός ότι η κυριαρχία στο επίπεδο των νοημάτων δεν μεταφράζεται απευθείας σε αντίστοιχες συνθήκες στο επίπεδο της καθημερινότητας έχει γίνει πεποίθηση στα ενεργά συλλογικά υποκείμενα της περιοχής και μέσα από αυτή τη παραδοχή πραγματοποιούνται ουσιαστικές δράσεις, παρά τις προσπάθειες του κράτους και των μηχανισμών τους να κατευθύνουν το εμπόριο και τη χρήση στη γειτονιά των Εξαρχείων, έχοντας την αντίστοιχη υποστήριξη από τα κυρίαρχα ΜΜΕ και τους οπαδούς

της κανονικότητας.

Δυστυχώς για αυτούς, τα Εξάρχεια λειτουργούν σύμφωνα με μια διαφορετική κανονικότητα, της οποίας φορείς είναι οι πολιτικοί χώροι και οι ενεργοί κάτοικοι.

Τα χρώματα του Δεκέμβρη

Δανάη Κασίμη

Την Κυριακή ήταν η επέτειος της εν ψυχρώ δολοφονίας του Αλέξη από έναν ειδικό φρουρό στα στενά των Εξαρχείων. Προσωπικά δεν έχω βιώσει ποτέ πιο έντονα συναισθήματα. Ο δυναμισμός των ημερών που ακολούθησαν ήταν πραγματικά απερίγραπτος. Η 6^η Δεκεμβρίου 2008, ήταν η αφορμή για το ξέσπασμα της εξέγερσης, μπορούμε να πούμε, του συνόλου της νεολαίας και όχι μόνο. Χιλιάδες άνθρωποι κατέβηκαν στους δρόμους και με βροντερή φωνή καταδίκασαν τη δολοφονία ενός παιδιού, το οποίο έγινε μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα σύμβολο αγώνα. Ο Αλέξης πράγματι ήταν ένα παιδί με ανησυχίες και όνειρα. Ένα παιδί που θα λέγαμε ότι δε θα μπορούσε να μπει στα στεγανοποιημένα καλούπια της μικροαστικής μας κοινωνίας... με λίγα λόγια δεν ήταν το «καλό» παιδί που ονειρεύονται να έχουν γονείς και δασκάλοι.

Και βέβαια, εμείς ως φοιτητές και μαθητές ευρισκόμενοι σε νοηματικό και υπαρξιακό αδιέξοδο και σαν να υπήρχε μία απροσδιόριστα μεγάλη και «μαγική» δύναμη ενωθήκαμε και δώσαμε απίστευτες διαστάσεις σε έναν αγώνα με στόχο τη διεκδίκηση της πραγματικά ελεύθερης και δημιουργικής ζωής, προσπαθώντας να σπάσουμε τις αλυσίδες ενός συστήματος που παραδόξως θα έλεγε κανείς ότι μας προσέφερε τα πάντα. Τα πάντα μέχρι τότε πράγματι... Όχι όμως το σημαντικότερο... τη δυνατότητα να ερωτευτούμε τη ζωή, τη δυνατότητα να γίνουμε δημιουργικοί και

ευτυχισμένοι έξω από τα αποστειρωμένα πρότυπα της σύγχρονης ευρωπαϊκής και παγκοσμιοποιημένης πλέον κουλτούρας που χωρίζει τους ανθρώπους σε νόμιμους και μη σε άξιους να ζήσουν και σε κατώτερους.

Η άενη προσπάθεια για όλο και μεγαλύτερη ανάπτυξη και απελευθέρωση της αγοράς, στοχεύει μόνο και μόνο στην προμήθεια αγαθών και υλικών απολαύσεων σε ανθρώπους μουδιασμένους και εγκλωβισμένους στα χρυσά και απαραβίαστα κλουβιά των κλειστών κρατών. Έξω από τα καταστήματα της Χριστουγεννιάτικης περιόδου υπήρχε πάντα μία άορατη πινακίδα που έλεγε «Καταναλώστε άφοβα για να καλύψετε το κενό της ασήμαντης και αποξενωμένης ζωής σας» και την οποία παιδιά όπως ο Αλέξης ή ο φίλος του ο Ρωμανός διέκριναν. Δημιουργήσαμε μία κοινωνία αξιών και αρχών χωρίς κανέναν από εμάς να έχει συμβάλει σε αυτή τη διαδικασία παρά μόνο παθητικά με την ανοχή του. Το αίσθημα του αδύναμου ανθρώπου υποχειρίου του παγκόσμιου και παντοδύναμου συστήματος έχει εδραιωθεί πολύ καλά στην ψυχοσύνθεση του δυτικού ανθρώπου σε ολόκληρο τον πλανήτη ειδικά μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Έχει εμποτιστεί δε τόσο συστηματικά στις συνειδήσεις μας που συνιστά μία κανονικότητα στιβαρή από την οποία φαντάζει αδιανόητο να ξεφύγει κανείς διότι απλά παρουσιάζεται ως εγγύηση για μια ήρεμη ζωή. Έχει λοιπόν δομηθεί από τις παγκόσμιες ολιγαρχίες με εξαιρετικά αποτελεσματικό (πυρηνικά όπλα, πυραύλους) και έξυπνο (συστημικά Μ.Μ.Ε.) τρόπο ένα οχυρωμένο κάστρο αξιών και σημασιών έτσι που οι άνθρωποι να φοβούνται ακόμα και να σκεφτούν τον εαυτό τους έξω από αυτό.

Εδώ λοιπόν έρχονται παιδιά σαν τον Ρωμανό, τα οποία με τον δικό τους αυθεντικό και αυθόρμητο τρόπο απειλούν δείχνοντας τα δόντια τους απέναντι σε αυτό το σύστημα που μοιάζει με έναν μεγάλο τάφο ιδεών. Μέσα από το κείμενό του με τίτλο «Για μια νέα θέση μάχης της αναρχικής εξέγερσης – Για έναν Μαύρο Δεκέμβρη» φράσεις όπως «Να συναντηθούμε στα στενά της πόλης και να ζωγραφίσουμε με στάχτες πάνω στα άσχημα κτήρια των τραπεζών, των αστυνομικών τμημάτων, των πολυεθνικών, των

στρατοπέδων, των τηλεοπτικών στούντιο, των δικαστηρίων, των εκκλησιών, των φιλανθρωπικών ομίλων» σκιαγραφούν το πάθος για τη διεκδίκηση ενός διαφορετικού κόσμου, με ανθρώπους ελεύθερους και ερωτευμένους με τη ζωή και τη δημιουργία. Στον κόσμο που φαντάζεται ο Ρωμανός δε θα υπάρχει αδικία, ούτε υποδουλωμένοι άνθρωποι. Καμία αρχή (κράτος, αστυνομία) δε θα χρειάζεται πλέον να περιφρουρήσει το «προηγούμενο» σαθρό σύστημα διότι οι άνθρωποι θα έχουν επανακαθορίσει τις ανάγκες τους και θα έχουν αποδράσει από τον κόσμο των κλειστών κρατών, των στρατοπέδων συγκέντρωσης, των αποκλεισμένων και «κατώτερων» ανθρώπων, της συνεχούς κατανάλωσης και των αποχαυνωμένων ανθρώπων ή ανθρώπων ρομπότ. Δε θα υπάρχει άνθρωπος που θα στερείται το δικαίωμα ύπαρξης όπως οι μετανάστες που δεν έχουν χαρτιά ούτε χώρες που θα πολιορκούνται από ισχυρές δυνάμεις. Στον κόσμο αυτόν δε θα εστιάζουμε στην επιδίωξη των υλικών απολαύσεων διότι θα έχουμε καλύτερα πράγματα να κάνουμε και σίγουρα θα έχουμε όλοι ίση πρόσβαση στη γνώση, τη διασκέδαση, στα δημόσια αγαθά. Δεν είναι ουτοπία!! Αυτός ο κόσμος είναι πολύ κοντά αρκεί να τον φανταστούμε και να τον διεκδικήσουμε αλλά αυτό μπορούμε να το κάνουμε μόνο συλλογικά και αυτό είναι που τη «σπάει» στο Ρωμανό. Εκείνος θέλει τώρα! Πάμε ρε παιδιά τι τους κοιτάτε έτσι; Ορμάτε!

Η χρήση του επιθέτου «Μαύρος» Δεκέμβρης είναι λοιπόν πλήρως δικαιολογημένη. Αντικατοπτρίζει έναν αγώνα για κοινωνική δικαιοσύνη και ελευθερία, τον οποίο δυστυχώς ο Ρωμανός χρωματίζει με τέτοιο τρόπο ίσως επειδή τα συστημικά τέρατα που διαμορφώνουν κοινωνικές συνειδήσεις, καταφέρνουν να διαστρεβλώνουν το νόημα μιας τέτοιας προτροπής σε εξέγερση και να καταστέλλουν ακόμα και εκείνους που θέλουν να αλλάξουν τα πράγματα. Έχει δηλαδή μια σαφή χροιά απαισιοδοξίας και ματαιότητας... και πώς να μην έχει άλλωστε όταν γύρω σου περπατάνε άνθρωποι φοβισμένοι και μπερδεμένοι. Μαύρο βλέπεις γύρω σου γιατί τα χρώματα είναι εγκλωβισμένα μέσα μας.

Όμως τελικά το χρώμα μπορεί να μην έχει επιλεγεί ακόμα... Ίσως

το χρώμα του «Δεκέμβρη» να το δώσουμε όλοι μαζί μια μέρα...

Προς το παρόν αφιερώνω στο Νίκο Ρωμανό τους παρακάτω στίχους του Μανόλη Αναγνωστάκη:

«Τὸ τί δὲν πρόδωσες ἐσὺ νὰ μοῦ πεῖς
Ἐσὺ κι οἱ ὅμοιοί σου, χρόνια καὶ χρόνια,
Ἐνα πρὸς ἓνα τὰ ὑπάρχοντά σας ξεπουλώντας
Στὶς διεθνεῖς ἀγορὲς καὶ τὰ λαϊκὰ παζάρια
Καὶ μείνατε χωρὶς μάτια γιὰ νὰ βλέπετε, χωρὶς ἄφτια
Ν' ἀκοῦτε, μὲ σφραγισμένα στόματα καὶ δὲ μιλάτε.
Γιὰ ποιά ἀνθρώπινα ἱερὰ μᾶς ἐγκαλεῖτε;

Ξέρω: κηρύγματα καὶ ρητορεῖες πάλι, θὰ πεῖς.

Ἐ νὰ λοιπόν! Κηρύγματα καὶ ρητορεῖες.

Σὰν **πρόκες** πρέπει νὰ καρφώνονται οἱ λέξεις

Νὰ μὴν τὶς παίρνει ὁ ἄνεμος.»